

actueel

onze vragen aan **5 ministers**

Ambities nieuwe
Vlaamse regering

OUDEREN CONSULENTEN

Tina, Sofie en
Sara kleuren
het lokale
ouderenbeleid

**“We moeten met z'n allen
lessen trekken uit deze crisis”**

Cover: Andrea Piacquadio, Pexels.com

- 3 Voorwoord: **Wanneer je leven plots op zijn kop wordt gezet**
- 4 **Mangomomenten** zorgen voor warme zorg, ook in coronatijden
- 8 **De toekomst van het Vlaamse ouderenbeleid**
- 14 **Dossier Sociaal Wonen:** interview met Luc Goossens
- 17 De rol van de lokale **ouderenconsulent** onder de loep
- 21 **Huisje-tuintje-kindje**, niet zo vanzelfsprekend
- 23 Dossier **intimiteit en seksualiteit** bij ouderen
- 28 **Dagprijzen woonzorgcentra** opnieuw gestegen
- 30 **Euthanasie bij dementie:** op zoek naar nuance in het debat
- 34 Terugbetaling **psychologische hulp** bij ouderen

De Vlaamse Ouderenraad is het advies- en inspraakorgaan van de ouderen bij de Vlaamse regering.

Actueel is het informatieblad van de Vlaamse Ouderenraad.

Wanneer je leven plots op zijn kop wordt gezet

Jul Geeroms
Voorzitter

Het coronavirus slaat hard toe. Op het moment dat ik dit schrijf heeft het virus al 4857 dodelijke slachtoffers gemaakt in België. 93% van hen was 65-plus. Dat is een enorm confronterend cijfer.

Zelf ben ik 74 en behoor dus tot de risicogroep 'ouderen'. Momenteel ben ik gelukkig nog gezond. Ik mis natuurlijk het fysieke contact met mijn kinderen en - vooral - kleinkinderen. WhatsApp of Skype kunnen dat niet echt compenseren. Ik mis de wandelingen, het kaarten, de etentjes met familie en vrienden. Ik mis zelfs de vele vergaderingen van de Vlaamse Ouderenraad en ben veroordeeld tot wat je 'televrijwilligerswerk' zou kunnen noemen. Een en ander kan vervangen worden door klussen in huis en tuin, boeken lezen en films bekijken, en dankzij mijn dagelijkse fietstocht blijf ik in beweging. Bovendien kan ik deze vreemde dagen samen met mijn echtgenote beleven.

Ik besef dat corona voor veel van mijn leeftijdsgenoten meer ingrijpende gevolgen met zich meebrengt. Zeker voor ouderen die alleen wonen, geen toegang hebben tot nieuwe communicatiemiddelen, op een of andere manier fysiek beperkt zijn of in een woonzorgcentrum wonen. Hun sociaal netwerk valt volledig weg, eenzaamheid steekt de kop op en depressieve gevoelens zijn niet ver weg. De beslissing van de regering om psychologische hulp ook voor ouderen terug te betalen, is een lichtpuntje. Ook de stroom aan solidariteit is hartverwarmend. Ik denk dat ik voor alle ouderen spreek als ik zeg dat ik zeer dankbaar ben voor dit ongelooflijke engagement.

Het is duidelijk dat we met z'n allen lessen zullen moeten trekken uit deze crisis. Ten eerste komt het belang van inspraak in de zorg op de voorgrond. De stem van de patiënt moet gehoord blijven worden, ook wanneer het gaat om mensen op hoge leeftijd. Beslissingen over wie waar welke zorg krijgt, moeten in dialoog tussen de oudere, zijn naasten en de arts genomen worden. Dat betekent veel sterker inzetten op vroegtijdige zorgplanning en het waarborgen van de patiëntenrechten.

Ten tweede legt corona meer dan ooit de onderfinanciering van de ouderenzorg bloot. Zo werden de woonzorgcentra geconfronteerd met onvoldoende beschermend materiaal, personeel en voorbereiding om deze crisis snel en efficiënt het hoofd te kunnen bieden. Zaken waarvoor koortsachtig noodoplossingen gezocht werden, maar die in de toekomst fundamenteel aangepakt moeten worden. Structurele en duurzame investeringen in de zorg zijn broodnodig.

Ten slotte moeten we ons ervan bewust zijn dat de sociale contacten en de bewegingsvrijheid die wij nu tijdelijk moeten missen, dagelijkse kost zijn voor heel wat ouderen. Hopelijk hebben we ook daar als samenleving meer aandacht voor in de toekomst.

Zorg goed voor jezelf en je omgeving.

“We moeten met z'n allen lessen trekken uit deze crisis.”

© WZC Aurora

Mangomomenten zorgen voor warme zorg, ook in coronatijden

Een mangomoment, ken je dat? Het gaat om een moment waarop een zorgverlener met een klein gebaar of een onverwachte attentie een geluksmoment creëert voor een zorgbehoevende persoon. Het coronavirus plaatst woonzorgcentra voor grote uitdagingen, maar in elk woonzorgcentrum blijven mangomomenten warme zorg garanderen.

De impact van het coronavirus

Het coronavirus stuurt het dagelijks leven in het woonzorgcentrum grondig in de war. De gezellige drukte die de stroom aan bezoekers en vrijwilligers normaal gezien teweeg brengt is stilgevallen. Bewoners en verzorgend personeel moeten speciale veiligheids- en hygiënevoorschriften in acht nemen. En activiteiten buiten de beslotenheid van het woonzorgcentrum zijn geen optie meer.

Marie Slock, zorgkundige in woonzorgcentrum Sint-Vincentius in Deinze bevestigt: "We doen allemaal ons uiterste best, maar de sfeer hier in het woonzorgcentrum is toch niet hetzelfde als anders. Onze bewoners missen vooral de bezoekjes van familie. Wanneer het kan, geven we hen zo veel mogelijk extra persoonlijke aandacht. We proberen er echt zo goed mogelijk te zijn voor hen. Maar we

Waar komt de naam 'mangomoment' vandaan?

Tijdens het filmen van het televisieprogramma 'Via Annemie' maakte journaliste Annemie Struyf kennis met Viviane. Een vrouw die op de afdeling intensieve zorgen van het UZ Leuven herstelde nadat ze uit een coma ontwaakt was. Viviane vertelde dat ze stilletjesaan terug kon genieten van de kleine dingen in het leven. Toen Annemie haar vroeg of er iets was waarnaar ze uitkeek, antwoordde Viviane: "Een mango, dat zou ik nog eens willen proeven." Annemie ging later nog eens langs en bracht een mango mee. Dat kleine gebaar van Annemie was een groot geluksmoment voor Viviane. En de naam 'mangomomenten' was geboren. Professor Kris Vanhaecht (KU Leuven) ging samen met zijn team op zoek naar andere mangomomenten en bundelde ze in een hartverwarmend boek.

hebben soms onze handen al vol aan de verzorging. Als een bewoner zich niet goed voelt, voeren we vier keer per dag een medische controle uit. Dat is bijzonder tijdsintensief. Gelukkig hebben we een goed team. De ergotherapeuten organiseren bijvoorbeeld extra activiteiten om de dag te breken. En onze bewoners zijn ook heel blij dat de kapper bij ons wel aan de slag blijft. Het vooruitzicht dat ook dat zou wegvallen zorgde bij sommigen al voor lichte paniek."

"We volgen hier allemaal de maatregelen bijzonder goed op. Ik mag er niet aan denken dat ik het virus zou binnenbrengen in het woonzorgcentrum. Ik meet regelmatig mijn temperatuur, maar bewaar ook zo veel mogelijk afstand van collega's. Al is dat niet eenvoudig. Wanneer een bewoner valt bijvoorbeeld, help je die met z'n tweeën terug op de been. Zo kom je veel te dicht in elkaars buurt. Maar het kan niet anders. Bij ouderen die zich ziek voelen, doen we natuurlijk mondkapjes, schorten en handschoenen aan. Maar we doen die niet voortdurend om. We zijn bang dat het onze bewoners nog meer zou verontrusten en daardoor meer kwaad dan goed zou doen."

Creatieve acties

Woonzorgcentra blijven niet bij de pakken zitten. Ze spreiden heel wat creativiteit en inventiviteit tentoon en bezorgen de bewoners zo telkens opnieuw een mangomoment. In woonzorgcentrum Ter Lembeek in Wielsbeke bijvoorbeeld. Met een winkelkarretje gaan de medewerkers wekelijks langs bij de bewoners. "Onze bewoners mogen niet meer zelf naar de markt of de winkel, hun familie kan ook niet meer binnenspringen met een boodschap en de cafetaria is gesloten. Ze zien ons dus zeker en vast graag komen", licht diensthoofd **Hein Vanhuysse** toe. "We zochten bovendien een manier om iedere bewoner dagelijks te ontmoeten, dat karretje is daar ideaal voor. Niemand is verplicht om iets te kopen. We nemen onze tijd, een uitgebreide babbel krijgen de bewoners er volledig gratis bij."

“We willen geen geïsoleerd zorgeland zijn, maar een warm zorgdorp. Ik denk dat we nu de vruchten plukken van die visie.”

In Tongeren organiseert woonzorgcentrum Aurora dan weer een mobiel café. "Ons Grand Café, waar bewoners en familie normaal gezien gezellig samen iets kunnen gaan drinken hebben we door de maatregelen moeten sluiten", vertelt directeur **Dirk Vroonen**. "Daarom bieden we onze bewoners nu een drankje aan op hun kamer. Van limonade tot een pintje of een Leffe, dat kan allemaal. Zo willen we het leven voor onze bewoners aangenamer maken. We merken dat het voor hen echt een lichtpuntje is als we langskomen."

Woonzorgcentrum O.L.V. Van Lourdes in Wakken ziet ondanks de quarantainemaatregelen ook veel kansen in een warme verbondenheid met de buurt. "We investeren al jaren in onze band met de buurt. Dat zit in het DNA van ons woonzorgcentrum. We willen geen geïsoleerd zorgeland zijn, maar we proberen een warm zorgdorp te creëren. Ik denk dat we nu de vruchten plukken van die visie", zegt directeur **Jan Braekevelt**. "Het leven in ons woonzorgcentrum valt niet stil. Ik kan heel wat voorbeelden geven, maar het concert van een lokale volkszanger vorige week was wel heel speciaal. Iedereen zong mee, de sfeer zat goed. Vooral het samenhorigheidsgevoel

blijft mij bij. Mensen uit verschillende afdelingen zwaaiden naar elkaar door het raam en onze bewoners beseften op dat moment echt dat ze er niet alleen voor staan."

Berichtjes en filmpjes

Nu fysiek contact niet meer toegelaten is, doen heel wat woonzorgcentra inspanningen om op alternatieve manieren contact tussen de bewoners en hun familie tot stand te brengen. De postbussen zitten overvol met brieven, kaartjes en tekeningen. En ook via digitale wegen proberen familieleden de bewoners van woonzorgcentra te bereiken. "Het is ongelooflijk hoe de gezichten van de bewoners opklaren als we hen een berichtje of een filmpje van hun familie bezorgen. Die momenten zijn goud waard", zegt Marie Slock. "Als ze de was komen afzetten geven heel wat mensen foto's en lieve berichtjes mee. En we hebben speciaal een smartphone aangekocht zodat de bewoners ook eens kunnen videobellen. We maken heel graag tijd vrij om hen daarbij te helpen. Ik weet niet zeker of alle bewoners volledig begrijpen dat ze live aan het praten zijn, maar het doet hen wel allemaal deugd om hun familie nog eens te zien."

Dirk Vroonen beaamt dat een babbeltje via digitale platformen voor sommige ouderen verwarrend kan zijn. "We merkten dat de reacties wisselend waren en zochten daarom ook naar andere manieren om onze bewoners even te laten babbelen met hun familie. We hebben nu een parlofoon geïnstalleerd. Dat werkt voor sommigen beter omdat ze hun familie echt kunnen zien door het raam. Het is een beetje zoeken naar wat best werkt voor elke bewoner, een kleine moeite in ruil voor alle opgetogen reacties."

En sommige boodschappen, die wil je toch gewoon persoonlijk vertellen aan je oma. Veilig gescheiden door een glazen wand, maar toch heel dichtbij kon Marlies haar oma die in woonzorgcentrum Ter Lembeek woont, laten weten dat ze binnenkort overgrootmoeder zou worden. Ze konden elkaar dan wel niet in de armen vallen, het was toch een intens gelukkig moment.

Justine Rooze & Hanne Neyts

Stafmedewerkers Vlaamse Ouderenraad

Vlaamse Ouderenraad start nieuwe campagne over **psychisch welzijn van ouderen**

Door de coronacrisis ondervinden we allemaal hoe belangrijk een goed gesprek, warme steun en een betekenisvolle knuffel zijn. Ook de waarde van professionele hulp, begeleiding en ondersteuning wordt meer en meer duidelijk. De crisis daagt ieders welzijn uit, maar er is extra aandacht voor ouderen omdat zij duidelijk een risicogroep zijn. Zowel voor het coronavirus zelf als voor het venijnige beestje dat we 'eenzaamheid' noemen.

We willen de aandacht die er nu is vasthouden. Ook wanneer de coronastorm gaan liggen is, blijft de nood aan initiatieven die oog hebben voor het psychisch welzijn van ouderen groot. Want iedereen maakt wel eens een moeilijke periode door, ook los van het coronavirus. Daarom lanceert de Vlaamse Ouderenraad een nieuwe campagne die aandacht voor het psychisch welzijn van ouderen wil verankeren in onze maatschappij én in het beleid.

We willen het thema meer zichtbaar maken en het bewustzijn over het psychisch welzijn van ouderen vergroten. Om een gezicht te geven aan het thema, verzamelen we de komende maanden verhalen. Verhalen over moeilijke periodes en kopzorgen. Maar ook verhalen over omringd zijn, hulp durven vragen of aanvaarden. Herken je jezelf daarin?

Wil je het thema via je eigen verhaal mee bespreekbaar maken? En mogen we contact opnemen met jou? Bel dan naar 02 209 34 52 of stuur een mailtje naar veerle.quirynen@vlaamse-ouderenraad.be.

Daarnaast willen we met deze campagne oproepen tot meer beleidsaandacht voor het psychisch welzijn van ouderen. Op die manier werken we aan meer toegankelijke psychologische hulp voor ouderen.

Achter de schermen zijn we volop bezig met de uitwerking van deze nieuwe campagne. De komende maanden zal je er meer over kunnen lezen in Actueel en we houden je natuurlijk ook op de hoogte via onze website.

Succes: Commissie Buitenlandse Zaken pleit voor sterker mensenrechtenkader ouderen

Mensenrechten ouderen onvoldoende beschermd

Binnen de Verenigde Naties leeft al langer de vaststelling dat verschillende mensenrechten onvoldoende beschermd worden naarmate mensen ouder worden, en dat er onvoldoende aandacht gaat naar de mensenrechtensituaties van ouderen wereldwijd. Een van de oplossingen die op tafel ligt, is om een specifiek verdrag rond de rechten van ouderen op te stellen, net zoals dat eerder al gebeurde voor de rechten van kinderen, vrouwen en personen met een handicap.

Vlaamse Ouderenraad vraagt al langer aandacht

Sinds 2017 pleit de Vlaamse Ouderenraad ervoor dat ook België zich actief op de mensenrechtenproblematiek van ouderen toelegt, zowel op het vlak van

ontwikkelingssamenwerking als via de Europese Unie en de Verenigde Naties. Die vraag werd recent opgepikt in het federale parlement, via een resolutie ingediend door Els Van Hoof.

Schot in de zaak

Op 28 januari 2020 organiseerde de Commissie Buitenlandse Zaken een hoorzitting over het thema, waarop de Vlaamse Ouderenraad, AGE Platform Europe, het Gelijkekansencentrum Unia en de Dienst Mensenrechten van de FOD Buitenlandse Zaken hun visie daarop konden toelichten. Dat leidde tot een succes: de resolutie werd op 19 februari 2020 door een ruime meerderheid in de commissie goedgekeurd. Daarmee is de eerste stap naar een uitgesproken Belgisch standpunt gezet.

De toekomst van het Vlaamse ouderenbeleid 5 ministers over hun ambities

Nieuwsgierig naar wat ouderen in de komende vijf jaar van de Vlaamse regering mogen verwachten, schotelden we begin 2020 vijf ministers uit de nieuwe Vlaamse regering enkele vragen voor. Ministers Jambon, Beke, Diependaele, Peeters en Demir lichten hun ambities en prioriteiten toe.

We contacteerden de ministers voor de coronacrisis in al zijn hevigheid uitbrak. Het is voorlopig afwachten welke impact de crisis zal hebben op de concrete uitvoering van de beleidsplannen.

Minister Jambon

Vlaams minister-president,
Vlaams minister van Cultuur
en ICT

Welke prioriteiten wil u naar voren schuiven in het aankomende Vlaams ouderenbeleidsplan?

"In het nieuwe ouderenbeleidsplan zal de klemtoon op de bestrijding van eenzaamheid bij ouderen liggen. We besteden ook specifiek aandacht aan intergenerationele samenwerking en aan dementie. Het plan zal opgesteld worden in samenspraak met alle beleidsdomeinen en gebruikers én via structurele dialoog met de Vlaamse Ouderenraad."

De cultuurparticipatie van ouderen ligt lager dan bij andere leeftijdsgroepen. In welke mate wil u inzetten op het bevorderen van de cultuurparticipatie van ouderen?

"Eind 2019 is er al een stuurgroep samengesteld met als focus de verbreding en verdieping van de cultuurparticipatie van ouderen. Een aantal partners uit de kunsten en het sociaal-cultureel werk, maar ook de Vlaamse Ouderenraad en het kabinet Welzijn, Volksgezondheid en Gezin zijn vertegenwoordigd. De beleidsvoorstellen die zij uitwerken, wil ik graag een plek geven in het nieuwe ouderenbeleidsplan. Verder ondersteunt de Vlaamse Gemeenschap enkele sociaal-culturele organisaties die zich inzetten voor ouderen: Okra, Neos, S-Plus, FedOS, ... Eind dit jaar zal ik trouwens een beslissing moeten nemen over de financiering voor de volgende beleidsperiode die loopt van 2021 tot 2025."

Wat hoopt u te realiseren op het vlak van het versterken van het verenigingsleven?

"Het verenigingsleven bloeit als nooit tevoren, er ontstaan spontaan nieuwe initiatieven die het verenigingsleven verrijken en heel wat Vlamingen zetten zich in als vrijwilliger. Die vrijwilligers zijn onmisbare schakels in dat geheel. Ik draag het actieplan voor het gecoördineerd vrijwilligersbeleid verder uit. Via dit actieplan streven we niet alleen naar een beter wetgevend kader en statuut, maar ook naar betere informatie en ondersteuning én naar minder regels. We mogen in dat kader de vele mantelzorgers niet vergeten. Ook zij hebben nood aan ondersteuning en erkenning. In die zin denk ik dat ook vermaatschappelijking van de zorg een belangrijke centrale uitdaging blijft."

Niet alle ouderen zijn mee met de digitale trein. Welke inspanningen en ondersteunende maatregelen mogen zij verwachten?

"Het is waar dat de diensten van de Vlaamse overheid in toenemende mate digitaal aangeboden worden. Ik wil natuurlijk graag iedereen mee op die digitale

Minister Beke

Vlaams minister van
Welzijn, Volksgezond-
heid, Gezin en
Armoedebestrijding

trein. Daarom wil ik ervoor zorgen dat onze digitale dienstverlening eenvoudig en gebruikersgericht is. Dat doen we bijvoorbeeld door gebruikerstesten uit te voeren, waarbij we ook oudere gebruikers bevragen. Voor mensen die toch nog problemen ondervinden, staat de hulplijn steeds paraat. Ik wil ook blijven inzetten op automatische rechtentoe-kenning zodat iedereen de steun kan krijgen waar hij of zij recht op heeft, zonder daar zelf iets voor te moeten doen."

Vlaamse Ouderenraad:

We juichen het engagement van minister Jambon met betrekking tot de cultuurparticipatie van ouderen toe. Als Vlaamse Ouderenraad denken we graag mee na over beleidsmaatregelen die de terugvallende cultuurparticipatie van ouderen een halt kunnen toeroepen. Gezien de toenemende vergrijzing is ook de verdere ondersteuning van de ouderenverenigingen essentieel. Zij kunnen onder meer een belangrijke rol vervullen in het bouwen aan zorgzame buurten. We staan positief tegenover de extra inspanningen om iedereen mee te krijgen op de digitale trein. Maar voor een grote groep zullen de beloofde inspanningen onvoldoende zijn. Zij kunnen niet mee met de snelheid en complexiteit van de digitaliseringsgolf. Sommigen hebben simpelweg geen toegang tot een computer met internetverbinding, anderen beschikken niet over de noodzakelijke digitale vaardigheden. Daarom pleiten we voor een meersporenbeleid dat enerzijds inzet op het toegankelijker maken van digitale toepassingen, en anderzijds werk maakt van het versterken van de digitale vaardigheden en betaalbare niet-digitale dienstverlening garandeert voor essentiële basisdiensten.

Welke prioriteiten wil u naar voren schuiven in het aankomende Vlaams ouderenbeleidsplan?

"We willen ervoor zorgen dat de positie van ouderen in onze samenleving verbetert. Oudere mensen mogen niet uitgesloten worden van het publieke leven. Dat was onder de vorige minister, Jo Vandeuren, en in het Vlaams Ouderenbeleidsplan '15-'20 al een belangrijke bekommernis. Dit jaar loopt dat plan af en ik wil graag bekijken welke lessen we eruit kunnen trekken voor de toekomst."

"Zorgen voor ouderen is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de minister van Welzijn – van mezelf dus. Maar er zijn veel andere beleidsdomeinen die ook impact hebben op het leven van ouderen. Bovendien moet zo'n plan samen met ouderen worden opgesteld. Zij zullen een belangrijke rol krijgen in de evaluatie van het oude, en in het opstellen van het nieuwe plan. Op dit moment heb ik alvast twee grote prioriteiten: de bestrijding van eenzaamheid en de betaalbaarheid en kwaliteit van de zorg voor ouderen. Ook mensen met dementie en hun mantelzorgers krijgen onze volle aandacht."

Wat hoopt u op het vlak van kwaliteit van leven en zorg in woonzorgcentra te realiseren tegen het einde van de legislatuur?

"We gaan de komende jaren flink investeren in ouderenzorg. De voorbije jaren hebben we extra capaciteit gecreëerd, meer plaatsen dus. Nu wil ik inzetten op meer kwaliteit en meer personeel. Op het vlak van kwaliteit is er nood aan transparante indicatoren om beter en duidelijker te kunnen meten hoe hoog de kwaliteit van zorg, veiligheid, zorgverleners en organisatie is in onze woonzorgcentra. Wat personeel betreft, plan ik een investering van 100 miljoen euro, zodat de werkdruk lichter wordt. Met dat geld kunnen zorg- en verpleegkundigen aangeworven worden. Tegelijk denk ik dat het geen kwaad kan om wat minder in hokjes te denken, ook mensen met andere kwalificaties kunnen een meerwaarde zijn voor woonzorgcentra en zouden er dus aan de slag moeten kunnen."

Welke hefboomen wil u aangrijpen om een betere geestelijke gezondheidszorg voor ouderen te realiseren?

"Via de eerstelijnszorg, de huisarts bijvoorbeeld, willen we de zorgen van ouderen zo goed mogelijk opsporen. We zullen ook ijveren bij de federale overheid voor een uitbreiding van de terugbetaling van eerstelijnspsychologische hulp naar ouderen. We experimenteren hier zelf al mee. We willen een groter aanbod én een maximale afstemming van de zorgen en noden van ouderen en de toegang tot hulp."

"Verder lanceerden we een preventieproject in woonzorgcentra waarmee we zicht willen krijgen op het gebruik van psychofarmaca bij ouderen. Voorkomen is natuurlijk beter dan genezen, dus blijven we inzetten op preventieve geestelijke gezondheidszorg. De preventie van zelfdoding is hierbij een belangrijke focus. Met de opmaak van het nieuwe

Actieplan Suïcidepreventie zullen we bekijken wat de volgende stappen kunnen zijn."

"Ten slotte wil ik een eind maken aan het stigma dat leeft rond geestelijke gezondheidsproblemen. Er zijn al veel inspanningen geleverd, en je voelt ook wel dat de openheid om over geestelijke gezondheidsproblemen te spreken groeit. Maar sommige zaken blijven toch zwaar beladen om over te spreken en om hulp voor te zoeken."

“We moeten meer durven praten over hoe we ons voelen, en het ook durven toegeven als het eens wat minder gaat.”

Welke beleidsaanbevelingen uit het advies met betrekking tot eenzaamheid van de Vlaamse Ouderenraad neemt de minister mee?

"Het klopt dat eenzaamheid een groot probleem is in onze samenleving. Je ziet het bij alle leeftijden, maar zeker oudere mensen, die soms hun partner verloren zijn of niet meer zo mobiel zijn, hebben het soms extra moeilijk. De beleidsaanbevelingen die de Vlaamse Ouderenraad formuleerde ondersteun ik volledig. Eenzaamheid uit de taboesfeer halen hangt samen met het taboe over geestelijke gezondheid. We moeten meer durven praten over hoe we ons voelen, en het

ook durven toegeven als het eens wat minder gaat."

"Ook zorgzame buurten liggen me na aan het hart. Vanuit het beleid wil ik nu bekijken hoe ik die verder kan helpen uitbouwen in Vlaanderen. In het ideale scenario krijg je op die manier warme buurten waar mensen graag en goed kunnen leven, waar ze mensen rond zich hebben waarop ze kunnen rekenen en die mee een oogje in het zeil houden."

Wat mogen mantelzorgers en andere vrijwillige zorgverleners deze legislatuur verwachten van het welzijnsbeleid?

"Dit jaar trad het nieuwe woonzorgdecreet in werking. Daarmee willen we zorgaanbod realiseren dat integraal, flexibel en op maat gemaakt is zodat de levenskwaliteit van mensen met een zorgvraag en hun mantelzorgers verbetert. Het woonzorgdecreet is zowel van toepassing op de thuiszorg als op de residentiële zorg. De verschillende zorgvormen moeten mantelzorgers ook de nodige ruimte geven om tot rust te komen."

"We hervormen ook de eerste lijn, zodat er beter samengewerkt wordt en er minder versnippering in zorg en in ondersteuning is. Daarbij hebben we speciale aandacht voor een buurtgerichte benadering, waarbij we mensen in hun thuisomgeving proberen te ondersteunen. We willen zorgzame buurten realiseren waar we kwetsbare mensen verbinden met buurtbewoners, lokale handelaars en informele en formele zorgaanbieders, binnen én buiten de buurt. Ik vind het belangrijk dat ook woonzorgcentra daarin een rol

spelen en dat ze sterk betrokken raken met de buurt. Zodat ze vanuit hun eigen voorziening inspanningen leveren om de samenhang tussen mensen te versterken, een handje kunnen toesteken bij noden in de buurt, en omgekeerd ook de mensen uit de buurt actief betrekken bij hun werking."

Vlaamse Ouderenraad:

Investerings in de ouderenzorg zijn broodnodig. De personeelsnormen zijn al jarenlang veel te laag waardoor de werkdruk hoog oploopt. Extra handen zullen de kwaliteit van de zorg ongetwijfeld ten goede komen. Om die kwaliteit te meten zijn er niet enkel objectieve indicatoren nodig, maar is het ook noodzakelijk om ouderen zelf te bevragen over hun ervaren kwaliteit van leven en wonen. Verder waarderen we de inspanningen op het vlak van geestelijke gezondheidszorg voor ouderen. Ook wij gaan niet akkoord met de arbitraire leeftijdsgrens die de federale overheid hanteert voor de terugbetaling van eerstelijnspsychologische hulp. Ten slotte vinden we het positief dat er aandacht is voor mantelzorgers doorheen de verschillende hervormingen. Maar de nood aan concrete maatregelen om deze personen te ondersteunen is hoog. Werk maken van het beloofde mantelzorgstatuut zou een stap in de goede richting zijn.

Minister Diependaele

Vlaams minister van Wonen

© Anne Deknock

Welke prioriteiten wil u naar voren schuiven in het aankomende Vlaams ouderenbeleidsplan?

"Uiteraard maken we het Vlaams ouderenbeleidsplan op in overleg met alle betrokken collega's binnen de Vlaamse regering. Zelf wil ik de komende jaren prioriteit geven aan een betere woningkwaliteit en brandveiligheid. Omdat het zo belangrijk is dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen wonen, zetten we goede praktijkvoorbeelden rond levenslang wonen in de kijker, én wil ik nog verder inzetten op nieuwe woonvormen en woonmodellen. Binnen de sociale huisvesting gaat er momenteel al veel aandacht naar ouderen. Dat wil ik zo houden in de toekomst, gecombineerd met extra investeringen in nieuwbouw en renovatie."

Welke beleidsaanbevelingen uit het advies van de Vlaamse Ouderenraad met betrekking tot wonen neemt u mee?

"Een heel aantal. In 2019 organiseerden we al een rookmelderscampagne en werden de verbeterings- en renovatiepremie geïntegreerd. Dit jaar komt er een algemene informatiecampagne rond minimale woningkwaliteitseisen én gaan we naar een algemene woningrenovatiepremie. Dat wordt een geïntegreerde premie van Wonen en Energie die niet enkel zal focussen op kwaliteit, maar ook op energiezuinigheid. Al blijft de aanpassingspremie wel bestaan als tegemoetkoming. Verder zijn de huursubsidie en de huurpremie vorig jaar nog serieus uitgebreid. De inkomensgrenzen zijn opgetrokken en we verhoogden ook de tegemoetkoming zelf. Ook de tussentijdse evaluatie van de lopende proefprojecten rond nieuwe woonvormen komt eraan. Ik hoop daar alvast enkele lessen uit te kunnen trekken om barrières in mijn en andere beleidsdomeinen te kunnen opheffen. In samenwerking met het beleidsveld Omgeving gaan we ook na of wooncoöperatieven een toekomst kunnen hebben in Vlaanderen. In het buitenland is dit al een welbekend fenomeen. Het is een interessant model dat ervoor zorgt dat mensen levenslang in een aangepaste woning kunnen wonen."

Er is steeds meer aandacht voor levensloopbestendig wonen. Wat hoopt u op dit vlak te realiseren?

"Ik wil nog meer inzetten op bewustwording. Het is zo belangrijk dat mensen daar tijdig over nadenken! Ik ben ervan overtuigd dat onze renovatiepremie en aanpassingspremie zeker hun steentje bijdragen. Maar ook goede voorbeelden spelen een grote rol. Als overheid is het onze taak om mensen zoveel mogelijk te sensibiliseren en hen goede voorbeelden en aandachtspunten aan te reiken.

Momenteel lopen er een aantal campagnes zoals 'Thuis in de Toekomst' en de uitgebreide Woningpas. De bouwtechnische richtlijnen van de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen zijn sowieso al heel vooruitstrevend. Er is bijzondere aandacht voor aangepaste en aanpasbare woningen. Alle nieuwe sociale woningen worden in principe aanpasbaar gebouwd. Ook architecten die private woningen ontwikkelen, kunnen deze richtlijnen als goeie leidraad hanteren."

Wat mogen ouderen die een sociale woning huren of op de wachtlijst staan deze legislatuur verwachten van het woonbeleid?

"We investeren een recordbedrag van meer dan 4,2 miljard in sociale huisvesting. Sociale huisvesting vertrekt natuurlijk vanuit de woonbehoefte van kandidaat- en zittende huurders. Dat staat los van leeftijd. Maar, lokale besturen kunnen er wel voor kiezen om een doelgroepenbeleid te voeren. Ze geven ouderen dan voorrang in voor hen voorziene sociale woningen. We zullen ook sociale verhuurders informeren over aanpasbaar en aangepast bouwen. Ten slotte gaan we samenwerken met Inter om sociale woningen zo toegankelijk mogelijk te maken."

Vlaamse Ouderenraad:

In de eerste plaats zijn de aangekondigde investeringen in de sociale huisvestingssector dringend nodig. Investeren in een mix van sociale woningen, waaronder een groter aanbod aan sociale assistentiewoningen, is dan ook aangewezen. Daarnaast stemt de aandacht voor toegankelijkheid en levenslang wonen ons positief. We zijn benieuwd naar de impact van de campagne 'Thuis in de toekomst'. Aangezien het om een online campagne gaat willen we alvast aan stippen dat er wellicht nog extra inspanningen nodig zullen zijn om ook de woonwensen van ouderen in kaart te brengen. We vinden het verder zeer positief dat de minister de versnippering van de verschillende premies gaat aanpakken. Extra inzetten op aangepast wonen en de nodige (financiële) ondersteuning van ouderen is geboden. Ouderen ontzien het zich nog te vaak om ingrijpende isolatie- of aanpassingswerken uit te voeren. Nochtans zijn die werken vaak hoognodig gezien de sterk verouderde of onaangepaste staat van de woning. Deze aanpassingen en investeringen kunnen ertoe bijdragen dat ouderen langer in hun thuisomgeving kunnen blijven wonen.

Minister Peeters

Vlaams minister van Mobiliteit en Openbare Werken

Welke prioriteiten wil u naar voren schuiven in het aankomende Vlaams ouderenbeleidsplan?

"Ik besef dat mobiliteit een basisvoorwaarde is om actief te blijven. Ik wil er dan ook voor zorgen dat verplaatsingen ook voor ouderen mogelijk blijven én dat er voldoende aandacht gaat naar verkeersveiligheid. Dit vraagt om verschillende acties. Zo moeten investeringen in de Vlaamse fietsinfrastructuur een veilig en comfortabel fietsnetwerk tot stand brengen. Daarnaast zet ik ook in op een sterk, kwaliteitsvol en vraaggericht openbaar vervoer, met aandacht voor de vervoersnoden van ouderen."

“Mobiliteit is een basisvoorwaarde om actief te blijven.”

Er is sprake van ingrijpende veranderingen op het vlak van openbaar vervoer. Hoe wil u bewaken dat iedereen mee is en dat gebruikmaken van het openbaar vervoer laagdrempelig is voor iedereen?

"De veranderingen die eraan komen, kaderen binnen de omslag naar basisbereikbaarheid. We gaan voor een nieuw vraaggestuurd openbaarvervoernet waarbij treinen, bussen en vervoer op maat optimaal op elkaar afgestemd zijn. Doordat lokale partners als burgemeesters en schepenen mee de invulling van het openbaar vervoer in hun regio kunnen bepalen, verwacht ik dat we beter zullen kunnen inspelen op de lokale vervoersnoden van alle gebruikers. Ook op die van specifieke doelgroepen als ouderen."

Het aantal ouderen dat slachtoffer is van een verkeersongeval neemt toe. Wat hoopt u te realiseren op het vlak van verkeersveiligheid voor ouderen tegen het einde van de legislatuur?

"Ik streef naar nul verkeersdoden tegen 2050. Vooral het aantal fietsdoden en -zwaargewonden baart mij zorgen. We beschikken over een dynamische lijst van gevaarlijke punten. Deze punten wil ik via een gerichte aanpak wegwerken, met bijzondere aandacht voor kwetsbare weggebruikers. Maar ook inzetten op meer efficiënte en effectieve verkeerscontroles zal volgens mij zijn vruchten afwerpen. Verder ondersteunen we het SAVE-charter, dat staat voor Samen Actief voor Veilig Verkeer, en zetten we in op sensibilisering. Denk bijvoorbeeld aan onze campagne rond slaperigheid achter het stuur."

Wat mogen ouderen met een verminderde mobiliteit deze legislatuur verwachten van het mobiliteitsbeleid?

"Ik wil in de eerste plaats benadrukken dat het mindermobielenvervoer zal blijven bestaan. Meer zelfs, in het kader van de omslag naar basisbereikbaarheid richten we een mobiliteitscentrale op die zich specifiek richt op ouderen en personen met een verminderde mobiliteit. Bestaande initiatieven als het lokaal georganiseerde doelgroepenvervoer worden hierin geïntegreerd. Op termijn willen we ook alle lijnbussen en -haltes toegankelijk maken voor personen met een beperkte mobiliteit, bijvoorbeeld personen met een visuele of motorische beperking. Een belangrijke stap vooruit is alvast het afschaffen van de reservatieplicht eerder dit jaar. Rolstoelgebruikers die een bus- of tramrit willen maken moeten hun ritje niet langer op voorhand reserveren. Al moeten ze er wel zeker van zijn dat de halte waar ze willen op- of afstappen hiervoor geschikt is."

Vlaamse Ouderenraad:

Het belang van mobiliteit voor ouderen kan niet onderschat worden. Het is de taak van de overheid om dat basisrecht te garanderen. Momenteel worden heel wat ouderen echter blootgesteld aan een hoog risico op vervoersarmoede. Het aanbod is in de eerste plaats ontoereikend, zeker op het platteland en tijdens de daluren. Maar ook op het vlak van betaalbaarheid, toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid knelt het schoentje. Het is maar de vraag of basisbereikbaarheid de beloofde oplossingen zal kunnen waarmaken. De vraaggerichtheid van het nieuwe systeem wordt bejubeld, maar hoe kan er vraaggericht gewerkt worden als er amper inspraak voorzien wordt voor de gebruiker bij het opstellen van de nieuwe vervoersplannen? We kunnen wel onverdeeld positief zijn over het ambitieuze doel van minister Peeters om het aantal verkeersdoden terug te dringen tot nul tegen 2050. Er sterven vandaag nog steeds te veel ouderen in het verkeer. Initiatieven om kwetsbare weggebruikers te beschermen juichen we dan ook toe.

Minister Demir

Vlaams minister van Omgeving en Energie

Welke prioriteiten wil u naar voren schuiven in het aankomende Vlaams ouderenbeleidsplan?

"Momenteel hebben we daar nog geen zicht op. Het ouderenbeleidsplan overschrijdt verschillende beleidsdomeinen en dus ook raadgevers en agentschappen. We wachten het overleg met deze partners af. Al zullen we uiteraard rekening houden met de prioriteiten die in het regeerakkoord staan."

Wat hoopt u op het vlak van toegankelijke omgevingen te realiseren?

"Het belang van een toegankelijke omgeving voor ouderen kan je op geen enkele manier overschatten. Het draagt zowel bij aan de fysieke als aan de geestelijke gezondheid en het welbevinden van ouderen. Gezien die grote impact wil ik ontzettend hard inzetten op het realiseren van meer en kwaliteitsvollere toegankelijke natuurplekjes in de woonomgeving. Dat komt de Vlaming ten goede, maar draagt bovendien ook bij tot een sterkere biodiversiteit en kan helpen bij de aanpassingen die de klimaatsverandering vragen."

"Om dit te realiseren werken we aan tal van projecten. In het kader van de oproep 'Natuur in je buurt' werden eind 2019 al heel wat projecten goedgekeurd die meer en toegankelijker groen in de omgeving van zorgcentra willen realiseren. Ik wil nog dit jaar graag een gelijkaardige projectoproep lanceren."

“Het belang van een toegankelijke omgeving voor ouderen kan je op geen enkele manier overschatten.”

Wat mogen ouderen die in een verouderde woning wonen verwachten van het energiebeleid?

"Ouderen botsen op drempels die hen hinderen om over te gaan tot een energetische renovatie van hun woning. Zo zijn ze vaak onvoldoende geïnformeerd over de voordelen van renoveren en hebben ze zelf niet de behoefte om hierin te investeren. Ik zet voor deze specifieke doelgroep in op een tweesporenbeleid. In eerste instantie zullen we ouderen proberen te overtuigen om hun te groot geworden

woning te verkopen en te verhuizen naar een aangepaste woning in een omgeving die is afgestemd op hun noden en behoeften. Niet iedereen zal bereid zijn om te verhuizen, dus willen we in tweede instantie inzetten op woningrenovatie. We willen ouderen, in het bijzonder de 65- tot 70-jarigen, aanzetten tot renoveren met het oog op comfortverbetering en kostenbesparing."

"Het valt op dat ouderen minder vaak een beroep doen op de bestaande ondersteuningsmaatregelen om de energetische kwaliteit van hun woning te verbeteren. Nu al kunnen mensen met renovatieplannen voor deskundig advies terecht in de Energiehuizen. We bekijken of we deze legislatuur een specifiek energieconsulentproject kunnen opzetten om 65- tot 70-jarigen te begeleiden bij het verkopen of renoveren van hun woning."

Vlaamse Ouderenraad:

De erkenning van het belang van een toegankelijke omgeving voor ouderen vinden we bijzonder positief. Dankzij de projectoproep 'Natuur in je buurt' kunnen heel wat mooie projecten gerealiseerd worden, van zorgtuinen tot rolstoeltoegankelijk groen. Het herhalen van deze projectoproep kunnen we dus enkel toejuichen. Ook op het vlak van energetisch renoveren heeft minister Demir extra aandacht voor ouderen. Specifieke begeleiding voor ouderen aanbieden is belangrijk, want naast de financiële drempel spelen vaak ook heel praktische bezwaren om te verhuizen of om de woning aan te passen. Tegelijk hopen we dat de focus op 65- tot 70-jarigen geen blindheid creëert voor de omstandigheden waarin de oudste ouderen wonen. Steeds meer ouderen blijven tot op hoge leeftijd thuis wonen, vaak in een verouderde woning. Specifieke maatregelen zijn nodig om ook de oudste ouderen te motiveren en te ondersteunen om hun woning te renoveren of om hen toe te leiden naar een aangepaste woning in de buurt.

Dossier Sociaal Wonen

De cijfers liegen er niet om: een derde van de sociale huurders is 65-plus en een vijfde van de kandidaat-huurders is 60-plus. De nood is hoog, maar hoe zit het met het aanbod? In de komende edities van Actueel nemen we het thema sociaal huren onder de loep.

Interview met Luc Goossens

“ De vraag naar sociale huurwoningen zal de komende jaren enkel toenemen, maar het aanbod volgt niet.

We gingen in gesprek met Luc Goossens, Professor Emeritus aan Universiteit Antwerpen en deskundige woonbeleid, over de positie van sociale huurwoningen binnen het ruimere sociaal woonbeleid. Hij schetst de toenemende noden en stelt de ontoreikende antwoorden aan de kaak.

Toenemende noden Wanneer werd het principe van sociaal wonen in België geïntroduceerd?

"De allereerste sociale huisvestingswet kwam er in 1889, als reactie op de sociale onrust die er toen heerste in België. De industriële revolutie was volop bezig, de arbeidsomstandigheden waren armzalig, net als de levenskwaliteit van de gemiddelde Belg. Nadat er verschillende gewelddadige stakingen uitbraken, was het parlement verplicht om zich over de sociale uitdagingen te buigen. Er kwam een sociale wetgeving die niet alleen loonen en werkvoorwaarden vastlegde, maar ook de eerste bouwstenen van het sociaal woonbeleid bevatte."

Op wie richtte dit eerste sociaal woonbeleid zich?

"Op de handenarbeiders. De overgrote meerderheid van die arbeiders leefde in armoede en was bijzonder slecht gehuisvest. Zij kregen de kans om eigenaar te worden van een behoorlijk onderkomen. Dat accent op eigenaarschap bracht met zich mee dat enkel de 'betere' handenarbeiders in aanmerking kwamen. Ook voor het kopen van een huis onder sociale voorwaarden heb je immers een voldoende hoog en vooral gegarandeerd loon nodig. Op die manier werd er een kloof gecreëerd tussen de zogezegd

voorbeeldige en de minder volgzame arbeiders."

Is er sindsdien veel veranderd?

"Natuurlijk is er een en ander bijgestuurd in de loop der jaren, maar het valt vooral op dat het typisch Belgische accent op eigendomsverwerving nooit in vraag gesteld is. Neem nu de woonbonus. Veel mensen weten het niet, maar dat was een belangrijk onderdeel van het sociaal woonbeleid. Die bonus moest het voor een breder publiek mogelijk maken om een woning te kopen. Het sociaal woonbeleid omvat veel meer dan enkel het sociaal huren. Meer zelfs, als je er de cijfers bijneemt zal je zien dat het budget voor sociaal huren heel beperkt is. Het grootste deel van de middelen gaat nog steeds naar eigendomsverwerving."

Terwijl er toch heel veel vraag is naar sociale huurwoningen?

"Zeker en vast. Er zijn ongeveer 160 000 sociale huurwoningen, maar er is ook een wachtlijst met evenveel kandidaat-huurders. Het aanbod zou dus op zijn minst moeten verdubbelen. Zeker als je weet dat de vraag naar sociale huurwoningen de komende jaren alleen maar zal toenemen."

Waarom zal de vraag naar sociale huurwoningen toenemen?

"De onderste lagen van de middenklasse flirten tegenwoordig met de armoedegrens. Zij kunnen zich zelfs met overheidssteun geen eigen woning veroorloven. Maar ook diegenen die wel voldoende middelen hebben, zijn genoodzaakt om steeds langer te wachten voor ze een woning kunnen kopen. De banken willen immers niet langer het volledige aankoopbedrag lenen, je moet eerst een eigen inbreng bijeen sparen. Een grotere groep mensen is dus niet of pas op latere leeftijd in staat om eigenaar te worden en begeeft zich noodgedwongen eerst op de private huurmarkt. Tegelijkertijd zijn er steeds minder private huurwoningen beschikbaar. Een toename van de vraag en een afname van het aanbod

zullen zich volgens de ijzeren wetten van de markt onvermijdelijk vertalen in stijgende huurprijzen. Prijzen die voor veel mensen eigenlijk onbetaalbaar zijn. Het is dan ook onvermijdelijk dat een groter aantal mensen zich kandidaat zal stellen voor een sociale huurwoning."

“Het solidariteitsprincipe loopt op het vlak van wonen volledig scheef, terwijl de maatschappelijke kostprijs van slecht wonen enorm oploopt. Maar die rekening wordt nooit gemaakt.

Ontoreikende antwoorden Houdt de overheid voldoende rekening met deze tendens?

"Onvoldoende volgens mij. Kijk bijvoorbeeld naar de recente afschaffing van de woonbonus. Ik ben nooit een groot voorstander geweest van die bonus. Heel wat mensen, mezelf inbegrepen, die er gebruik van gemaakt hebben, hadden ook zonder overheidssteun een eigen huis kunnen kopen. Een iets bescheidener huis misschien, op een kleiner lapje grond, maar toch. Ik vind het geen slechte zaak dat die woonbonus afgeschaft is, maar mijn grote kritiek is dat het een pure besparingsmaatregel is. Als er echt rekening gehouden zou worden met de woonbehoeften, dan waren die middelen naar de sociale huursector gevloeid."

Zal de nieuwe Vlaamse regering de situatie kunnen ombuigen?

"Ik heb geen hoge verwachtingen. Elke regering kondigt investeringen

in de sociale huursector aan, maar ze houden zich er nooit aan. De wachtlijst is al jaren even groot en er zijn geen plannen om op korte termijn tegemoet te komen aan die grote behoefte aan meer sociale huurwoningen. De initiatieven die er zijn, zijn druppels op een hete plaat. Bovendien ontbreekt het aan een langetermijnvisie. Wat er vandaag gebouwd wordt, wordt afgestemd op de huidige vraag naar kleine eenpersoonswoningen. Door het toenemend aantal eenpersoonshuishoudens, onder meer als gevolg van de vergrijzing, stijgt die vraag inderdaad. Maar wat in de toekomst? Wat na 2040, wanneer de vergrijzingsgolf over zijn piek is? Er

zou geïnvesteerd moeten worden in meer moduleerbare sociale woningen die zonder al te grote ingrepen aangepast kunnen worden. De kleine eenpersoonswoningen die vandaag gebouwd worden, zouden makkelijk samengevoegd moeten kunnen worden tot grotere meerpersoonswoningen zodat er sneller en adequater op veranderende noden ingespeeld kan worden."

De woonvragen veranderen wel, maar de nood aan behoorlijke huisvesting zal altijd blijven bestaan.

"Inderdaad. Nog steeds wordt een kwart van de Vlamingen geconfronteerd met woonproblemen als een

slechte woonsituatie of te hoge woonkosten. Een schande in zo'n welvarende regio waar er in feite voldoende geld beschikbaar is om iedereen behoorlijk te laten wonen. Het solidariteitsprincipe loopt op het vlak van wonen volledig scheef, terwijl de maatschappelijke kostprijs van slecht wonen enorm oploopt. Maar die rekening wordt nooit gemaakt."

Lien Pots & Justine Rooze
Stafmedewerkers Vlaamse Ouderenraad

Ouderen in sociale huurwoningen

Naar aanleiding van de 100ste verjaardag van sociaal wonen ging **Els Matthysen**, stafmedewerker bij de Vereniging van Vlaamse Huisvestingsmaatschappijen (VVH), in gesprek met enkele eeuwelingen die een sociale woning huren. Hun intrigerende verhalen verschenen in het tijdschrift *Fundamenten* dat je online via www.vvh.be kan lezen.

Het is dankzij zijn buurvrouw dat **Urbain** (107) tot op het laatst zelfstandig in zijn sociale woning kon blijven wonen. Zij kwam zeker vier keer per dag langs. Ze hield een oogje in het zeil en hielp Urbain waar ze kon. (*Fundamenten*, 2019 n°2)

Al sinds 1962 woont **Wivina** (100) in een sociaal appartementsblok. Haar buurvrouw is al die jaren dezelfde gebleven, maar over het algemeen is het huurderspubliek de voorbije decennia wel veranderd. "Samenleven met al die verschillende culturen en achtergronden is soms een uitdaging", merkt Wivina op. (*Fundamenten*, 2019 n°3)

Frans (101) verhuisde pas na zijn 81e verjaardag naar een sociale woning. Gezien zijn financiële situatie had hij nochtans al jaren recht op zo'n woning. "Vroeger bestond dat toch niet?" aldus Frans. (*Fundamenten*, 2019 n°4)

Thérèse (100) woont al jaren in haar sociale huurwoning. Ze woont er nog steeds graag, maar de sociale huisvestingsmaatschappij waar ze huurt, plant renovatiewerken waardoor ze tijdelijk zal moeten verhuizen. "Daar zie ik tegenop," geeft Thérèse aan, "al mag ik wel laten weten naar waar ik graag zou verhuizen en of ik hier graag zou terugkomen nadat de renovatiewerken afgerond zijn." (*Fundamenten*, 2020 n°1)

Foto's: © Els Matthysen, VVH

De rol van de lokale ouderensconsulent onder de loep

In heel wat gemeenten volgt een geëngageerde ambtenaar het lokaal ouderensbeleid op. Ook al verschillen de functietitel en het takenpakket van deze gemeentelijke krachten over gemeentegrenzen heen, allen zijn ze onmisbare schakels in het lokaal ouderensbeleid. Wij brachten drie enthousiaste ambtenaren samen en schotelden hen enkele stellingen voor. Wat volgde was een boeiend gesprek waarin heel wat overeenkomsten naar boven kwamen.

In mijn job moet ik van alle markten thuis zijn

Tina: "In Mechelen vertrekken we vanuit het concept leeftijdsvriendelijke gemeente. Dat betekent dat ik in aanraking kom met heel wat verschillende thema's: mobiliteit, sociale cohesie, communicatie, ... van alles wat."

Sara: "We proberen alle thema's te bekijken vanuit het perspectief van ouderen. Ik merk dat meer en meer collega's zich bewust worden van het belang van dat perspectief. Op zoek naar handvatten om het mee te nemen in hun werking, kloppen ze meer en meer bij mij aan. Daardoor verbreden de thema's waarmee ik in aanraking kom steeds meer. Dat ik enkel focus op welzijnsthema's, is een misvatting.."

Sofie: "Inderdaad. Ik herken mij ook in de drie rollen die uit de enquête van de Vlaamse Ouderenraad naar voren kwamen: beleidsmedewerker, verbindingspersoon en secretaris. Al bestaat een vast takenpakket in onze functie eigenlijk niet. Ik merk dat ik vaak moet inspelen op wat er op mij afkomt."

Maak kennis met Tina, Sofie en Sara

Tina: "Officieel ben ik de '**coördinator leeftijdsvriendelijke en toegankelijke stad**'. Die titel benadrukt dat de stad Mechelen inzet op alle thema's van de leeftijdsvriendelijke gemeente. We doen veel meer dan enkel zorg coördineren of vrijetijdsactiviteiten organiseren. Al geef ik eerlijk toe dat ik mezelf soms ook voorstel als seniorenconsulent. Voor buitenstaanders is die titel duidelijker."

Sofie: "Mijn functie wordt omschreven als '**deskundige inclusie**' in Nazareth. Die titel geeft aan dat ik mij niet enkel toeleg op zaken die ouderen aanbelangen, maar een brede inclusieve kijk hanteer over doelgroepen en beleidsdomeinen heen."

Sara: "In Sint-Niklaas spreken we over een '**adviseur seniorenwerking**' om duidelijk te maken dat mijn focus op beleidswerk ligt. De titel 'seniorenconsulent' zal ik niet snel in de mond nemen. Vroeger bestond er een officiële opleiding tot seniorenconsulent, ik zou niet de indruk willen geven dat ik die opleiding zelf gevolgd heb."

Zo gaat mijn aandacht momenteel vooral naar 'Nazareth helpt', een initiatief dat werd opgestart naar aanleiding van de coronamaatregelen."

“Zelf zoek ik steeds een evenwicht tussen inpikken op wat er op mij afkomt en proactief aandacht vragen voor bepaalde zaken.

Sara: "Ik pik zeker ook op heel wat zaken in, maar ik merk wel dat een aantal taken en thema's steeds terugkomen. De lokale ouderenraad ondersteunen bijvoorbeeld, bouwen aan een netwerk of collega's bewust maken van de noden van ouderen. Het is misschien een vaag takenpakket, maar er is wel een zekere aflijning."

Tina: "Zelf zoek ik steeds een evenwicht tussen inpikken op wat er op mij afkomt en proactief aandacht vragen voor bepaalde zaken. Voor dat laatste put ik uit het Mechelse ouderenbehoefteonderzoek en het memorandum van de lokale ouderenraad. Op het vlak van sociale cohesie, mobiliteit,

huisvesting en toegankelijkheid blijken er nog heel wat uitdagingen te zijn, dus daar ga ik mee aan de slag. Zoals bijvoorbeeld het feit dat de stad mobiliteit aanduidde als een speerpunt in haar beleidsplan. Ik pik daar spontaan op in door met de anderen in gesprek te gaan over de knelpunten en aandachtspunten met betrekking tot ouderen."

Een breed netwerk van partners is onmisbaar

Tina: "Zeker en vast. Ik zei daarnet al dat ik van alle markten thuis moet zijn, maar nog belangrijker is dat ik een netwerk uitbouw van partners die kennis van zaken hebben. Dat kunnen collega's van de dienst mobiliteit zijn, maar ook woonzorgcentra."

Sofie: "Ik denk nog aan de ouderenverenigingen, de maatschappelijk werkers in het Sociaal Huis, de schepen van ouderenbeleid, de lokale ouderenraad en andere adviesraden, ... Dat zijn allemaal waardevolle contacten."

Sara: "Die contacten en partners zijn nodig om onze regierol naar behoren te vervullen. Ik kan wel zelf iets organiseren, maar vaker breng ik relevante partners samen om te kijken wat er mogelijk is als we de krachten bundelen. Op die manier kom je veel verder en zijn de ondernomen acties ook meer gedragen. Je moet wel investeren in die regierol. Om een connectie te maken met de verschillende

Tina

groepen assistentiewoningen in de stad bijvoorbeeld, hebben we die allemaal bezocht en er infosessies georganiseerd. Dat was tijdsintensief, maar de contacten die ik toen gelegd heb zijn goud waard."

Tina: "Ik zie ons als een spin in een web. We proberen linken te leggen met iedereen en verbindingen te creëren. Dat gaat heel breed. Ik hoef zelf niet over alle kennis te beschikken, maar ik moet wel weten hoe ik mensen met elkaar in contact kan brengen. Door uitwisseling met collega's uit andere gemeenten heb ik wel al geleerd dat onze rol op heel veel manieren ingevuld kan worden. In Mechelen kan ik mijn functie op een heel toffe manier aanpakken, maar ik kan mij voorstellen dat de omstandigheden soms minder gunstig zijn. In kleinere gemeentes bijvoorbeeld krijg je zo veel op je bord. Door de kleinere schaalgrootte moet je zelf heel wat meer praktische taken opnemen."

Ik ben een belangrijke spil in het lokaal ouderenbeleid

Sofie: "Ik ben vaak het eerste aanspreekpunt voor ouderen in Nazareth. Met vragen of problemen kunnen ze bij mij terecht. Doordat al die zaken bij mij terecht komen, ben ik een soort doorgeefluik. Ik weet wat er leeft bij ouderen en ik ben op de hoogte van het beleidsproces in de gemeente. Ik probeer een goede wisselwerking tot stand te brengen tussen de inwoners

Sara

en het bestuur. Dat is volgens mij noodzakelijk voor een goed lokaal ouderenbeleid.”

Tina: “Ik neem vooral een beleidsvoorbereidende rol op. Dat blijkt ook heel duidelijk uit het bestuursakkoord. Daarin zijn verschillende punten te herkennen uit het memorandum van de lokale ouderenraad en het memorandum dat we met medewerkers van de stad opstelden. Dat is fijn, daar kan ik nu op verder werken.”

Sofie: “Dat hoeft ook niet altijd via officiële en formele kanalen te lopen. Als iemand met een rolstoel mij vertelt dat er een stoepbord op het voetpad geplaatst is dat de doorgang belemmert, kan ik dat snel doorspelen naar een collega die dat kan oplossen. Uit je contacten met verenigingen, bezoekers van het Sociaal Huis, zorgverleners, ... vang je heel veel op dat je kan signaleren.”

Sara: “Soms bots je op structurele problemen die je niet in één, twee, drie kunt oplossen.”

Sofie: “Soms moet ik ook mensen teleurstellen. Dan kan ik enkel aangeven dat ik het doorgegeven heb, maar dat ik niet meer kan doen.”

Tina: “In zo’n situaties is communicatie erg belangrijk. Dan koppel ik terug en leg ik uit waarom iets niet kan.”

Sofie: “Gelukkig zijn er vooral positieve voorbeelden. Zo hebben we een ouderengids uitgebracht, omdat we merkten dat de informatie op de website de oudere inwoners onvoldoende bereikte. Of het Pluscafé is ook een tof voorbeeld, dat is ontstaan omdat er nood was aan een laagdrempelige ontmoetingsplek.”

“Ik zie ons als een soort spin in een web. We proberen met iedereen linken te leggen en verbindingen te creëren.”

De beleidslijnen die het gemeentebestuur uitzet probeer ik te verzoenen met de verwachtingen van de oudere inwoners

Sofie: “Verzoenen klinkt zo negatief, zo zie ik het niet. Natuurlijk zijn er soms andere meningen en kan het beleid niet op alles ingaan. Maar over het algemeen vind ik wel dat het gemeentebestuur steeds zijn best doet om zo veel mogelijk tegemoet te komen aan vragen van inwoners. Die twee partijen staan zeker niet lijnrecht tegenover elkaar.”

Tina: “Daar ga ik mee akkoord. Er is altijd ruimte voor een goed gesprek en je hebt altijd mogelijkheden om die aandacht voor ouderen en hun prioriteiten kenbaar te maken aan het gemeentebestuur. In het Mechelse bestuursakkoord was er bijvoorbeeld maar beperkt aandacht voor toegankelijkheid, maar toch is er recent een toegankelijkheidsambtenaar aangeworven. Aangezien toegankelijkheid voor verschillende lokale adviesraden een heel belangrijk thema is hebben we dat opnieuw aangekaart, met succes. De stad schuift natuurlijk ook bepaalde beleidsprioriteiten naar voren en daar kun je ook mee aan de slag. Ik focus nu op mobiliteit aangezien dat een speerpunt van het bestuur is. Dan weet je op voorhand al dat je meer kans zal hebben om iets te realiseren.”

Sofie: “Veel hangt af van de mensen waarmee je moet samenwerken. Maar als dat meezit, is er heel veel mogelijk. Ik merk dat het bestuur in Nazareth zelf op zoek is naar wat de inwoners denken. Via de enquête ‘Zegget ne keer’ kreeg iedereen inspraak in het nieuwe meerjarenplan. Het was in feite een online-enquête, maar om iedereen de kans te geven om deel te nemen hebben we de enquête ook op papier verspreid. Iedereen die nood had aan extra ondersteuning bij het invullen, kon een afspraak maken bij mij. Op die manier hebben we heel wat ouderen kunnen bereiken.”

De lokale ouderenraad is een belangrijke partner.

Sofie: “Zeker en vast. In Nazareth verloopt de samenwerking echt goed. De lokale ouderenraad is de ideale partner om het beleid werkelijk vanuit het oogpunt van ouderen te kunnen bekijken. En dat doen ze met verve. Nu werken ze bijvoorbeeld aan een advies over het meerjarenplan van de gemeente.”

Sofie

Sara: "Binnen de lokale ouderenraad neem ik de secretarisfunctie op, maar ik doe in feite meer dan enkel de praktische en administratieve taken. Ik merk dat de ouderenraad ook mijn inhoudelijke input waardeert. Zij nemen natuurlijk alle beslissingen, maar ik mag wel mee nadenken over hoe ze bepaalde zaken kunnen aanpakken. Bij de opstelling van het memorandum bijvoorbeeld heb ik het idee geopperd om te vertrekken van de domeinen van de leeftijdsvriendelijke gemeente. De gemeente werkt ook met dat kader, dus dan sluit dat mooi op elkaar aan."

Tina: "In Mechelen is de lokale ouderenraad recent hervormd. Hij staat open voor iedereen. Vijf keer per jaar komen de leden samen. Verder werken ze met verschillende teams, bijvoorbeeld team adviezen, team verenigingen, team communicatie en team activiteiten. De lokale ouderenraad is niet enkel op praktisch vlak een belangrijke aanvulling. Het is een plek waar heel wat aandachtspunten gesignaleerd worden en waar doordachte en gedragen adviezen geformuleerd kunnen worden."

Sara: "Ook ik pik veel op tijdens de vergaderingen van de lokale ouderenraad. Een tijdje terug bleek bijvoorbeeld dat het nieuwe afvalophaalsysteem verwarring met zich meebracht. Op vraag van de ouderenraad hebben we een infosessie georganiseerd, wat heel wat zaken opgehelderd heeft."

De nieuwe decreten lokaal bestuur en lokaal sociaal beleid hebben een invloed op mijn functie

Tina: "We komen ook met heel wat andere decreten in aanraking. Het woonzorgdecreet, het decreet op

sociaal-cultureel werk, het decreet basisbereikbaarheid, ... In feite zou ik zowat alle decreten kunnen aanhalen."

Sofie: "Wat Tina zegt is zeker waar. Ik merk dat de decreten lokaal bestuur en lokaal sociaal beleid kruisbestuiving in de hand werken. Het Sociaal Huis en het gemeentehuis zijn geen aparte instellingen meer. Vroeger was er weinig uitwisseling, iedereen zat op zijn eigen eilandje en wou zijn functie zo goed mogelijk uitvoeren. Door de nieuwe decreten wordt er meer gecommuniceerd en dat creëert kansen. Zo wou de lokale ouderenraad een knelpuntenwandeling organiseren, maar was ik ook op de hoogte van een gelijkwaardig idee van de collega's van de milieukernraad. In plaats van elk zijn eigen ding te doen, is er een gezamenlijke werkgroep opgericht om een knelpuntenwandeling te organiseren die open staat voor alle geïnteresseerde inwoners."

Sara: "In Sint-Niklaas waren die twee decreten de aanleiding om onze werking volledig te evalueren. We onderzoeken momenteel hoe we nog meer kunnen inzetten op die regierol in het kader van een leeftijdsvriendelijk beleid. Er zitten dus zeker nog veranderingen aan te komen."

De Vlaamse Ouderenraad en VVSG verspreidden een enquête onder ambtenaren en lokale ouderenraden. Uit deze bevraging trokken we enkele interessante conclusies die je terugvindt op onze website www.ouderenraden.be.

Justine Rooze & Nadia Denayer

Stafmedewerkers Vlaamse Ouderenraad

Wilsverklaring euthanasie levenslang geldig

Sinds 2 april 2020 is de wilsverklaring euthanasie onbeperkt geldig in tijd.

Iedereen, ziek of gezond, kan schriftelijk vastleggen dat hij euthanasie wil wanneer hij in een onomkeerbare coma terechtkomt. Die wens kan worden geregistreerd door middel van een wilsverklaring euthanasie. Om geldig te blijven moest een wilsverklaring euthanasie in het verleden om de vijf jaar hernieuwd worden, wat voor heel wat administratieve rompslomp zorgde. Dat verandert vanaf nu.

Je wilsverklaring nog een laatste keer aanpassen

Opgelet! Deze nieuwe regel is enkel van toepassing op wilsverklaringen die vanaf nu worden opgesteld, dus na 2 april 2020. Stelde je voordien al een wilsverklaring op? Dan moet je die dus nog een laatste keer laten aanpassen naar een wilsverklaring van onbepaalde duur.

Meer informatie

www.euthanasiewilsverklaring.be

© Jan Van Balen

Huisje-tuintje-kindje Niet zo vanzelfsprekend?

In het kader van haar masterproef Agogische wetenschappen (VUB), ging Hannelore Stegen in gesprek met enkele bewust kinderloze ouderen, die elk hun eigen redenen hadden om niet voor kinderen te kiezen. Ondanks het feit dat deze beslissing gemis met zich kan meebrengen, blijken zij meestal geen spijt te hebben van hun keuze en ervaren sommigen zelfs een gevoel van opluchting.

Vier profielen

Op basis van hun motivatie om geen kinderen te krijgen, kunnen we vier profielen onderscheiden. De vrijgevochten carrièretijger is het eerste profiel: deze mensen wijden hun leven aan werk en niet aan een gezinsleven. Het tweede profiel is dat van de maatschappijcriticus, die de wereld waarin we vandaag leven niet geschikt vindt om een kind in groot te brengen. Het derde profiel is de volgzame partner: zij stemden in met de keuze van hun partner om geen kinderen te krijgen. Ten slotte zijn er ook personen die door

omstandigheden in hun leven geen eigen kinderen wilden. Zo vonden sommige ouderen niet de juiste partner op het juiste moment of volgden ze het advies van een naast familielid om kinderloos te blijven.

“Ik heb nooit dat gevoel gehad dat ik zelf naar eigen kinderen verlangde, op geen enkel moment.

Geen spijt

Hoewel er diverse gevoelens gepaard gaan met de beslissing om kinderloos door het leven te gaan, valt het op dat bijna alle bevroegde ouderen aangaven dat ze geen spijt hebben van hun keuze. Enkelen voelden zich zelfs opgelucht. De timing van de keuze kan eveneens verschillen: sommigen hakten de knoop al door op vrij jonge leeftijd ('vroeg beslissers'), terwijl anderen pas later beslisten om kinderloos te blijven ('groeiers'). Enkele ouderen gaven wel aan dat ze af en toe wat gezelschap of hulp missen. Die leemte wordt soms wel opgevuld door neven, nichten, petekinderen of kinderen van vrienden.

Effecten op drie niveaus

Logischerwijs kan het niet hebben van kinderen een verregaande invloed op het leven hebben. Op persoonlijk vlak geven bewust kinderloze ouders aan dat hun leven gekenmerkt werd door een grote mate van vrijheid. Ze konden er bijvoorbeeld voor kiezen om meer tijd te investeren in hun job, ze hoefden immers "de deur maar achter zich dicht te trekken, want ze hadden geen kinderen naar wie ze moesten omkijken".

“ Ik vind het raar dat het in de maatschappij steeds de normale gang van zaken is om kinderen te hebben.

Op het vlak van sociale relaties, worden de beste contacten onderhouden met naaste vrienden of familie, al geven niet alle bevroegde ouders aan dat kinderloosheid een rol speelt bij hun sociale contacten. Opvallend zijn wel de verwijtende reacties die een aantal van de bevroegde ouders ooit al kregen: bewuste kinderloosheid wordt door buitenstaanders soms als een egoïstische keuze beschouwd. Het valt dus op dat bewust kiezen voor kinderloosheid ook vandaag nog tot de taboesfeer behoort.

Ten slotte heeft een bewuste keuze voor kinderloosheid ook een invloed op de visie op overheid, maatschappij en jeugd. Kinderbijslag, ouders die hun kinderen te los opvoeden of de jeugd van vandaag; sommige van de bevroegde ouders kijken hier vrij kritisch naar. Al valt het ook op dat ze hun mening durven nuanceren. Zo geven ze aan dat hun visie op de jeugd sterk bepaald wordt door de media en signalen uit hun directe omgeving, maar zelden door contacten met de jeugd zelf.

Bewust kinderloze ouders: ze bestaan!

De keuze om bewust kinderloos te blijven is geen hedendaags verschijnsel. Bewust kinderloze ouders bestaan, en ze vormen een heel diverse groep. Ze hebben elk hun eigen levensverhaal, en ze zijn op verschillende manieren tot de keuze gekomen om geen kinderen te krijgen. Vandaag lijken ook meer jonge mensen er bewust voor te kiezen om geen kinderen te krijgen. Verder onderzoek naar hoe bewust kinderloze ouders terugblikken op hun leven zonder kinderen kan interessante inzichten leveren. Alleszins blijkt dat het krijgen van kinderen niet voor iedereen vanzelfsprekend is.

Hannelore Stegen

Nu aan de slag als wetenschappelijk medewerkster bij de VUB

Speciale rookmelders voor doven en slechthorenden

Erkende doven en slechthorenden kunnen een financiële tegemoetkoming krijgen voor speciale rookmelders met felle lichtflitsen en trilplaten, maar dat deze tegemoetkoming bestaat is nog te weinig bekend.

Sinds 1 januari moeten alle woningen in Vlaanderen verplicht een rookmelder hebben. Maar voor doven en slechthorenden is zo'n klassieke rookmelder weinig zinvol. De overheid voorziet daarom in een tegemoetkoming voor speciale, duurdere rookmelders met felle lichtflitsen en trilplaten. Erkende doven en slechthorenden kunnen er zo vijf aanvragen.

Wie na zijn 65ste slechthorend of doof wordt, kan niet meer erkend worden door het VAPH en komt dus ook niet

in aanmerking voor een tegemoetkoming voor een speciale rookmelder. Bevoegd minister Matthias Diependaele liet weten in de loop van het jaar samen te zitten met alle betrokkenen om te bekijken hoe er een extra inspanning voor deze mensen kan worden gedaan.

Meer informatie

Lees meer over de aanvraag van speciale rookmelders op de website van het VAPH.

DOSSIER:

Intimiteit en seksualiteit bij ouderen

Ouderen hebben toch geen seks?

Seks is al lang geen taboe meer. Tenminste, als je tot een bepaalde leeftijdscategorie behoort. Genieten van seksualiteit en intimiteit lijkt exclusief voorbehouden voor jongere generaties. **Steven De Weirdt**, medewerker van Aditi vzw, en **Els Messelis**, gerontologe, stellen dit graag ter discussie. "Seksualiteit is een basisbehoefte, een basisnood zelfs. En vooral ook een basisrecht. Waarom zou dat voor ouderen niet zo zijn?"

De mythe ontkracht

Laten we meteen de mythe dat ouderen geen seksualiteit zouden beleven ontkrachten. Onderzoek van Sciensano (2018) toont aan dat bijna driekwart van de Vlaamse 55- tot 64-jarigen seksueel actief is. Voor oudere leeftijdsgroepen zijn er bij Sciensano geen gegevens beschikbaar. Als we even over de landsgrenzen heen kijken, zien we dat in Nederlands onderzoek (2017) meer dan de helft van de 70-plussers aangeeft nog seksueel actief te zijn. "Seksualiteit hoort nu eenmaal bij het leven. Dat stopt niet na je 70e verjaardag", aldus Steven De Weirdt.

“Onderzoek toont aan dat bijna 75% van de Vlaamse 55 tot 64-jarigen seksueel actief is.

Het is wel zo dat de frequentie van gemeenschap afneemt met het ouder worden. Maar dat betekent niet dat er ingeboet wordt op kwaliteit. Integendeel, er zijn tal van redenen die erop wijzen dat de kwaliteit van het seksleven net toeneemt met het ouder worden. Zo hebben ouderen vaak meer ervaring. Bij ouderen die al lang samen zijn met hun partner is er bovendien sprake van een grote

vertrouwdheid. Daarnaast hebben ouderen doorgaans een positiever zelfbeeld, wat heel bevrijdend kan werken tussen de lakens. Er is ook minder druk om te presteren en meer aandacht voor voluit genieten. Ten slotte hebben veel ouderen simpelweg meer tijd en vaker de gelegenheid om in bed te duiken nu de kinderen het huis uit zijn. Gerontologe Els Messelis vat het treffend samen: "De seksuele wijsheid van de oudere populatie mag zeker niet onderschat worden."

“De seksuele wijsheid van de oudere populatie mag zeker niet onderschat worden.

Huidhonger

Hoewel de cijfers een goede indruk geven, bieden ze slechts een eenzijdige inkijk in het seksuele leven van ouderen. Na een bepaalde leeftijd is geslachtsgemeenschap nu eenmaal minder evident. Voor mannen is een erectie niet langer vanzelfsprekend. Bij vrouwen kan er sprake zijn van vaginale droogte. Door lichamelijke en psychische veranderingen evolueren de seksuele noden.

Veel ouderen moeten opnieuw ontdekken wat ze prettig vinden. Tijdens die zoektocht verkennen ze nieuwe

Bij **Aditi vzw** kunnen ouderen terecht voor advies en informatie omtrent hun seksualiteitsbeleving. Ook professionele zorgverleners kunnen er aankloppen voor ondersteuning. Aditi vzw kan vorming verzorgen, maar ook organisaties zoals woonzorgcentra begeleiden om hier visie en beleid rond te ontwikkelen. Meer informatie vind je op www.aditivzw.be.

Els Messelis is gerontologe & schrijfster. Ze is verbonden aan Odisee Advanced Education. Daarnaast heeft ze een levensverhalenlab op www.levensverhalenlab.be. Ze schrijft boeken rond seksualiteit en intimiteit op latere leeftijd. Ze geeft interactieve lezingen aan ouderen/familieleden rond het thema. Ze is mede-inspirator van de vormingen intimiteitscoach (nu referentiepersonen intimiteit en seksualiteit in woonzorg) waar ze communicatietraining aan zorgprofessionals aanbiedt. Ten slotte kunnen ouderenorganisaties bij haar aankloppen voor ondersteuning bij het opmaken van een positief seksualiteitsbeleid. Meer informatie via 0478 29 44 64.

erogene zones en andere manieren om intimiteit te ervaren. "Ik stel vast dat het ervaren van intimiteit op oudere leeftijd stijgt," merkt Els Messelis op, "Ouderen geven op verschillende manieren uiting aan de verbondenheid die ze met een andere persoon ervaren." Die uiting van intimiteit hoeft niet steeds lichamelijk te

zijn, maar op dat vlak brengen kussen, strelen en liefkozen vaak een groot genot met zich mee.

“Zachte aanrakingen kunnen zorgen voor een ontspannen gevoel, minder stress en zelfs een betere weerstand.”

Een bevredigend seksueel leven blijft dus zeker mogelijk. “Seksuele noden zijn heel persoonlijk,” aldus Steven De Weirdt. “Voor sommige ouderen hoeft gemeenschap niet meer, dat is

ook geen probleem. Anderen blijven tot op hoge leeftijd genieten van seks met penetratie. Maar een grote groep ouderen heeft vooral huidhonger. Ze willen nog eens echt aangeraakt worden, nog eens naakt tegen iemand aanliggen.” “Huidhonger vloeit voort uit een gebrek aan affectieve aanrakingen, die aanrakingen zijn daarom niet per se intiem of seksueel geladen,” vult Els Messelis aan. “Naarmate mensen ouder worden waarderen ze die aanrakingen meer en meer. Bovendien leerde ik uit onderzoek dat zachte aanrakingen kunnen zorgen voor een ontspannen gevoel, minder stress en zelfs een betere weerstand. Heel wat positieve effecten dus.”

Taboe

Doordat hun seksualiteit genegeerd wordt door de maatschappij is het voor ouderen allesbehalve vanzelfsprekend om uit te komen voor hun seksuele behoeften. Elke suggestie die aanstipt dat ouderen meer zouden ondernemen dan knuffelen wordt al snel op hoongelach onthaald. Daarbovenop hebben de meeste ouderen nooit geleerd hoe ze over seks kunnen praten. Heel wat ouderen worstelen dan ook met hun seksuele wensen. “Er zijn al heel wat inspanningen gedaan,” geeft Els Messelis aan, “Zo heb ik enkele jaren geleden een sekskoffer ontwikkeld om zowel bij ouderen als bij zorgverleners de rode oortjes en kaken te doen verdwijnen.

De koffer maakt de tongen los, op een positieve manier. Al merk ik dat het voor ouderen moeilijk blijft om hun onzekerheden, angsten en vragen met betrekking tot seksualiteit spontaan aan te kaarten.”

“Het blijft voor ouderen moeilijk om hun onzekerheden, angsten en vragen met betrekking tot seksualiteit spontaan aan te kaarten.”

Meer positieve aandacht voor intimiteit en seksualiteit bij ouderen is nodig. Zeker als je weet dat ouderen die niet seksueel actief zijn, maar hier eigenlijk wel naar verlangen, minder geluks- en meer eenzaamheidsgevoelens rapporteren. Zorg- en welzijnsprofessionals kunnen hier een voortrekkersrol in opnemen door hun handelingsverlegenheid achterwege te laten en zelf te polsen naar seksuele noden en verwachtingen. Maar ook door ouderen actief te informeren over de verschillende vormen van seksualiteit en hen te begeleiden in de zoektocht naar een meer bevredigend seksleven.

Steven De Weirdt ziet alvast kansen in het bijsturen van zorg- en andere opleidingen. "Nu krijgen toekomstige zorgverleners in het beste geval eens een gastles over seksualiteit bij ouderen. In feite zou het onderwerp standaard deel moeten uitmaken van het curriculum." Al voorspelt hij ook dat een nieuwe generatie ouderen de komende jaren zelf zal aansturen op een maatschappelijke omslag. "De mei '68-ers van weleer worden stilaan een dagje ouder. Zij hebben echt gevochten voor hun seksualiteit. We merken dat die ouderen mondiger zijn en het thema makkelijker aankaarten." "We moeten wel opletten dat we niet van de ene mythe in de andere vallen," werpt Els Messelis op, "Waarbij de mythe van de 'aseksuele senior' simpelweg vervangen wordt door die van de 'sexy senior'. Dan gaan we ervan uit dat de jongere generatie ouderen helemaal vrijgevochten is op seksueel gebied. Dat beeld strookt natuurlijk ook niet helemaal met de werkelijkheid."

De tekeningen bij dit artikel zijn van de hand van Aimée de Jonghe. Ze verschenen in de striproman 'Bloesems in de herfst'. Een verhaal dat treft en verbeeldt dat op gevoelens geen leeftijd staat. Onder het label Bllaan brengt Standaard Uitgeverij binnenkort een vernieuwde en uitgebreide versie uit. Inclusief interviews met de auteurs, schetsen en nieuw beeldmateriaal.

Guy, Godfried en Agnes over intimiteit en seksualiteit

In de voorstelling 'All the sex I've ever had' die vorig jaar in de Gentse Vooruit opgevoerd werd, getuigden 6 ouderen zonder een spoorje gêne over hun seksleven. Van hun eerste seksuele ervaringen tot de dromen die ze nog koesteren op seksueel vlak, het kwam allemaal aan bod. Enkele deelnemers geven ons een inkijk in hun huidige seksleven.

Guy (66)

"Momenteel speelt seksualiteit geen grote rol in mijn leven. Enkele jaren geleden ben ik weduwnaar geworden. Het is moeilijk om iemand te leren kennen, laat staan om een nieuwe relatie op te bouwen. Ik mis het om een intieme relatie te hebben. Met het ouder worden vermindert die behoefte aan intimiteit en geborgenheid misschien wel, maar verdwijnen doet ze zeker niet. Onder vrienden wordt er vaak lacherig over gedaan, mijn kinderen praten er niet zo makkelijk over, ... Openlijk over seksualiteit praten gebeurt eigenlijk niet. Ze zeggen al snel "daar denk je toch niet meer over op jouw leeftijd." Maar ik zou er eigenlijk heel graag eens over praten. Al moet die behoefte aan seksualiteit ook niet overschat worden. Seksualiteit is uiteindelijk maar een klein deel van het leven. Begrijp mij niet verkeerd, het is zeker geen onbelangrijk deel, maar er is nog zo veel meer. Voor mij bijvoorbeeld is het alleen zijn veel moeilijker om te dragen. Ik mis een klankbord, iemand waarmee ik een gesprek kan voeren aan de ontbijttafel. Mijn koffiekant praat nog altijd niet terug."

Godfried (67)

"Mensen zeiden weleens tegen mij dat mijn zin in seks wel zou wegebben met het ouder worden. Maar daar merk ik niets van, voor mij blijft seksualiteit belangrijk. Ik ben zelfs nog altijd aan het ontdekken: het is niet ongewoon dat ik een jongere man meeneem naar huis, ik geniet van allerhande seksuele spelletjes en verken de mogelijkheden van bondage. Mijn vrijgevochtenheid ten spijt, merk ik wel dat er nog veel geslotenheid is op het vlak van seksualiteit bij ouderen. Buitenstaanders vonden het moedig dat ik op een podium over mijn seksleven durfde vertellen. Maar zo zie ik het niet. Ik vind het vooral triest dat het taboe rond

seks op latere leeftijd nog altijd zo groot is. Zelf heb ik helemaal geen seksuele opvoeding gekregen. Dat bestond gewoonweg niet. Je zou verwachten dat we daar nu, in de 'moderne tijd', al wat verder in staan, maar naar mijn aanvoelen blijft het een onderwerp dat niet aangesneden wordt aan de keukentafel."

Agnes (73)

"Wat bedoel je met seksualiteit? Eens een lief woordje, een knuffel, dat kan voldoende zijn. Op dat vlak denk ik dat het helemaal anders is als je met z'n tweeën ouder kunt worden. Ik snak naar een diepgaande relatie. Soms denk ik 'hoe eenzaam kun je zijn in een massa?' Het is onvoorstelbaar. Maar ik heb ook niet al te vaak tijd om daar echt bij stil te staan hoor, ik heb veel te veel te doen. In het woonzorgcentrum waar ik sinds vorig jaar woon gaan er activiteiten door, er wordt gezongen en gedanst. Ik ga bovendien ook nog vaak de deur uit. Maar mijn beperkt zicht houdt me tegen om echt contact te leggen met iemand. Er zijn bijvoorbeeld bewoners die elkaar hier in het woonzorgcentrum leerden kennen en nu een intiem koppeltje vormen. Ik sta daar niet weigerachtig tegenover. Wie weet loop ik wel elke dag voorbij een man die mij ziet zitten, maar ik heb er geen idee van omdat ik hem gewoonweg niet zie. Ik heb twee vriendinnen waarmee ik die gevoelens gelukkig weleens kan bespreken. Het is heel fijn om dat op tafel te kunnen gooien. De ene reageert dan enthousiast en zegt dat ik nog eens mijn kans moet wagen. De andere is terughoudender. Ze heeft verhalen gehoord van ouderen die uitgebuit werden. Moest ik opnieuw verliefd worden, ik zou mijn vriendinnen zeker niet links laten liggen. Je mag nog zo verliefd zijn, ik vind dat je je vrienden nooit mag vergeten."

Els Messelis reageert

"Vorig jaar heb ik 100 oudere ouderen bevroegd over hun seksualiteitsbeleving. Daaruit kwamen 4 categorieën naar voren. Er zijn ouderen die geen seksueel leven meer hebben en zich daarbij neerleggen, maar er zijn ook ouderen die wel nog seksuele wensen hebben en zelf op zoek gaan naar oplossingen of ondersteuning om hun seksueel leven verder te laten bloeien. Een derde categorie wil geen inkijk geven in hun seksueel leven en een laatste categorie geeft aan dat het vooral hun omgeving is die niet bevorderlijk is voor hun seksueel leven. Ik herken die categorieën in de getuigenissen van Guy, Godfried en Agnes."

"Algemeen kan ik opmerken dat mensen van alle leeftijden nood hebben aan hechte relaties. Personen waarbij de

relatie met zichzelf en met hun partner op latere leeftijd goed zit, genieten vaak van hun seksuele leven. Ouderen die geen hechte relatie hebben, zijn vaak wel op zoek naar die intimiteit. Er bestaan oplossingen, maar oudere generaties zijn daar vaak niet mee vertrouwd. Ik denk bijvoorbeeld aan massages of knuffelworkshops. Alleszins, het staat vast dat aanraking, intimiteit en 'huidvoeding' een levenslang verlangen zijn. Om hierover het gesprek aan te gaan bestaan er al heel wat specifieke tools, onder andere de sekskoffer die ik uitwerkte. Ook aandacht voor seksualiteit bij het opstellen van het levensverhaal kan een mooi startpunt zijn voor een gesprek."

Justine Rooze

Stafmedewerker Vlaamse Ouderenraad

© Sien Verstraeten

Dagprijzen woonzorgcentra opnieuw gestegen

Naar jaarlijkse gewoonte bracht het Agentschap Zorg en Gezondheid de gemiddelde dagprijs in de Vlaamse woonzorgcentra in kaart. Daaruit blijkt dat de kostprijs van een verblijf in het woonzorgcentrum in 2019 gemiddeld 59,05 euro per dag bedroeg. Dat komt neer op zo'n 1800 euro per maand, nog los van de kosten voor extra diensten.

Dagprijs

De prijs die je betaalt voor een verblijf in het woonzorgcentrum, wordt per dag berekend. In die dagprijs zijn een aantal verplichte kosten inbegrepen. Het gaat onder meer om de huur van je persoonlijke kamer en de gemeenschappelijke ruimtes, maaltijden, verpleging en animatie.

Daarbovenop kan een woonzorgcentrum **supplementen** aanrekenen voor extra diensten die niet gedekt zijn door de dagprijs. De zaken die via een supplement aangerekend worden, verschillen sterk van woonzorgcentrum tot woonzorgcentrum. Denk bijvoorbeeld aan een kappersbezoek, het wassen van je kledij, een televisieabonnement of telefoonkosten.

Hoewel de gemiddelde dagprijs 59,05 euro bedroeg, is er een groot verschil in kostprijs afhankelijk van het **kamer-type** waarin je verblijft. Personen die in een eenpersoonskamer verblijven, betaalden gemiddeld 59,66 euro per dag. Terwijl de prijs voor personen die in een tweepersoonskamer verblijven op 51,99 euro lag.

Prijsevolutie

Het is inmiddels het vierde jaar op rij dat de dagprijzen in de Vlaamse woonzorgcentra officieel gemeten worden. Daaruit blijkt dat de dagprijzen elk jaar stijgen. In 2019 steeg de gemiddelde dagprijs met 2,54% ten opzichte van 2018. Dat betekent dat een bewoner van een woonzorgcentrum per dag zo'n 1,46 euro extra betaalde.

2016	2017	2018	2019
€ 54,55	€ 56,30	€ 57,59	€ 59,05

Volgens Joris Moonens, woordvoerder van het Agentschap Zorg en Gezondheid, volgt de evolutie van de dagprijzen grotendeels de inflatie. "De **inflatie** verklaart 1,89% van de prijsstijging. Voor de rest van de stijging zijn er verschillende verklaringen. Zo'n 450 voorzieningen hadden al lange tijd geen prijswijziging doorgevoerd en kregen daarom toestemming om hun prijs met meer dan 2% te indexeren. Daarnaast zijn er 12 volledig nieuwe woonzorgcentra. Aangezien het om nieuwbouw gaat, kunnen deze voorzieningen een hogere dagprijs vragen. We zien ten slotte ook prijsstijgingen door renovaties of uitbreidingen van het bestaande aanbod."

“**Het infrastructuurforfait betekent voor de bewoners elke maand een korting op hun factuur.**

De voorbije jaren stegen de prijzen minder snel dan vroeger. Tussen 2012 en 2016 steeg de dagprijs jaarlijks 1,9% bovenop de inflatie. Tussen 2016 en 2017 was dit nog 1,25% en vorig jaar ging het om een stijging van 0,65% bovenop de inflatie. Dat de prijzen minder snel stijgen dan vroeger wordt gedeeltelijk toegeschreven aan de invoering van het **infrastructuurforfait** in 2018. Dit forfait moet de verhoging van de dagprijs na vernieuwingen aan de infrastructuur van woonzorgcentra beperken. Concreet kunnen nieuwe of vernieuwde woonzorgcentra 5,15 euro per dag en per woongelegenheden ontvangen als ze aan een aantal voorwaarden voldoen. Hoewel het forfait uitbetaald wordt aan de voorziening, zijn het de bewoners van het woonzorgcentrum die eigenlijk van dit voordeel genieten. Het forfait betekent voor hen elke maand een korting op hun factuur.

Onderlinge verschillen

De gemiddelde dagprijs verbergt grote onderlinge verschillen tussen woonzorgcentra. In de goedkoopste voorzieningen ligt de dagprijs lager dan 45 euro, terwijl de dagprijs in de duurste woonzorgcentra oploopt tot meer dan 80 euro. Opvallend is het prijsverschil naargelang het **type uitbater**. De woonzorgcentra die commercieel uitgebaat worden zijn gevoelig duurder dan de woonzorgcentra die openbaar of door een vzw uitgebaat worden. Al blijkt de dagprijs van die laatste twee categorieën wel iets sneller te stijgen.

Openbaar	Vzw	Commercieel
€ 56,28	€ 59,17	€ 63,27

Ook regionaal zijn er duidelijke verschillen. In Brussel, Antwerpen en Vlaams-Brabant moeten bewoners meer betalen dan de gemiddelde Vlaamse dagprijs. Terwijl de kostprijs in Limburg en Oost- en West-Vlaanderen dan weer een stukje lager ligt dan dat gemiddelde. Hoewel de dagprijzen in 2019 het sterkst stegen in Limburg (+3,12%), blijft het een van de goedkopere provincies.

BHG	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen
€ 63,87	€ 62,81	€ 56,79	€ 56,57	€ 60,72	€ 56,62

Zorgbudget

Uitgaand van de gemiddelde dagprijs, ontvangt een bewoner van een woonzorgcentrum maandelijks een factuur van 1772 euro. Daar zijn nog geen supplementen bijgerekend. Voor veel ouderen ligt dat bedrag een heel stuk hoger dan het pensioen dat ze elke maand ontvangen. Er bestaan wel tegemoetkomingen om de kostprijs van deze zorgfactuur op te vangen. Elke bewoner van een woonzorgcentrum heeft recht op een bedrag van 130 euro per maand, het zorgbudget. Ouderen met een laag inkomen hebben bovenop die tegemoetkoming recht op een variabel zorgbudget. Dat is een bedrag tussen de 88 en 594 euro dat bepaald wordt aan de hand van je inkomen en je zorgzwaarte.

Ondanks deze tegemoetkomingen komen heel wat bewoners op het einde van de maand geld te kort om hun factuur te betalen. Zij moeten op zoek naar **bijkomende middelen**. Sommigen kunnen hun eigen spaargeld aanwenden, anderen rekenen op de financiële steun van familie of hulp van het OCMW.

Minister Beke erkent deze problematiek: "We mogen niet uit het oog verliezen dat deze kostprijs voor een aantal bewoners niet evident is." Om hieraan tegemoet te komen kondigde de minister een hervorming van het zorgbudget aan. Zowel het aantal mensen dat een zorgbudget krijgt als het gemiddelde bedrag van de tegemoetkoming zouden daardoor stijgen.

Justine Rooze & Nathalie Sluyts

Stafmedewerkers Vlaamse Ouderenraad

Euthanasie bij dementie

Op zoek naar nuance in het debat

"Ik pleit niet voor of tegen euthanasie bij dementie. Ik pleit voor een grote voorzichtigheid." Aan het woord is **Jurn Verschraegen**, directeur van het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen. Op zoek naar duiding en helderheid in het debat over euthanasie bij dementie brachten we hem samen met **Gert Huysmans**, voorzitter van de Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen.

Waarover gaat het debat?

In Vlaanderen is het momenteel niet mogelijk om op voorhand vast te leggen dat je euthanasie wenst in een gevorderde fase van dementie. Personen met dementie die euthanasie willen, moeten die beslissing daardoor uitvoeren op het moment dat ze nog wilsbekwaam zijn. Tijdens de eerste fase van het dementieproces dus. Er gaan stemmen op die deze regeling onrechtvaardig vinden. Personen met dementie zouden verplicht worden om te vroeg de keuze voor euthanasie te maken. Daarom pleiten ze voor een wettelijk kader dat het mogelijk maakt om, wanneer je nog wilsbekwaam bent, vast te leggen dat euthanasie mag uitgevoerd worden in geval van gevorderde dementie.

Fervente voorstanders van euthanasie bij dementie lijken het hoge woord te voeren in het debat. Begrijpen jullie waar de sterke mening van deze personen vandaan komt?

Jurn: "Ik kan dat wel plaatsen. Ik denk dat die mening in de eerste plaats ingegeven wordt vanuit een streven naar een soort absolute vorm van autonomie. Maar zeker ook door een stereotiep beeld over het verloop van het dementieproces. Dat is een zeer individueel proces en dementie kent erg diverse verschijningsvormen. Het is moeilijk om in te

schatten hoe de aandoening zich zal manifesteren bij een bepaald individu. Daarnaast is er de negatieve beeldvorming over dementie. Het is vooral de laatste fase van het dementieproces waarop ingezoomd wordt. Die situaties worden dan als uitzichtloos en mensonwaardig bestempeld. Ik denk dat we ten slotte ook de impact van onze kennismaatschappij niet mogen onderschatten. Laat je verstand het afweten, dan lijkt het alsof je niet langer een volwaardig mens bent."

Gert: "Ik denk dat er ook heel veel angst leeft voor controleverlies. Mensen willen greep hebben op de evolutie van hun leven en de zorg die ze zullen ontvangen. We slagen er als samenleving onvoldoende in om mensen het veilige en zekere gevoel te geven dat er goed voor hen gezorgd zal worden, ook wanneer het moeilijk gaat. In die context gaan mensen op zoek naar oplossingen om toch die controle te krijgen."

Jurn: "We willen inderdaad alles altijd maar beheersen. Als dat niet lukt, worden we angstig. En laat angst nu net een heel slechte raadgever zijn in dit soort discussies."

Merken jullie dat het debat leeft, worden jullie zelf met de vraag naar euthanasie bij dementie geconfronteerd?

Gert: "Hugo Claus komt toch nog geregeld aan bod op mijn consultaties, ja. Dat is een echt symbooldossier geworden. Ik merk ook dat het heel moeilijk is om nog genuanceerd te spreken over het onderwerp. Ik geef weleens voordrachten en dan zijn er altijd mensen die hameren op het feit dat euthanasie een individueel recht zou moeten zijn."

Jurn: "Dat is ook hier zo. Naarmate zaken meer media-aandacht krijgen, stijgt de vraag natuurlijk. Vaak contacteren mensen ons ook vanuit een zekere frustratie en met de vraag of wij niet kunnen ijveren voor een wetswijziging. Ik vind dat moeilijk. Als iemand aangeeft dat hij euthanasie zou willen wanneer de diagnose dementie gesteld wordt, dan respecteer ik die keuze. Maar we kunnen individuele keuzes niet veralgemenen. We moeten euthanasie bij dementie in vraag durven stellen en duiden op het feit dat het geen zwart-witverhaal is."

Worden personen met dementie zelf voldoende bij het debat betrokken?

Gert: "Ik denk het niet. Het gaat zeer vaak over autonomie in het debat. Ik vraag mij dan altijd af, over wiens

autonomie praten we nu eigenlijk? Het gaat bijna altijd over de autonomie van de gezonde persoon. En de autonomie van personen met dementie wordt volledig genegeerd."

"Ik denk dat we personen met dementie, in elke fase van het dementieproces, ook zelf aan het woord moeten laten."

Jurn: "Ik denk dat we personen met dementie, in elke fase van het dementieproces, ook zelf aan het woord moeten laten. Het gebrek aan aandacht voor wat personen met dementie zelf te vertellen hebben, hangt natuurlijk samen met hoe personen met dementie geframed worden. Hoewel heel wat personen met dementie hun best doen om het beeld bij te sturen, worden ze in debatten nog steeds ontmenselijkt."

Gert: "De wilsbekwaamheid en wilsuitingen van personen met dementie worden onderschat. Men gaat er te weinig naar op zoek. Dat is voor mij de grote contradictie in het denken in termen van autonomie. Er wordt voortdurend gehamerd op het belang van het zelfbeschikkingsrecht, maar wat met het zelfbeschikkingsrecht van de persoon met dementie? Daar wordt aan voorbijgegaan. Dat vind ik toch een problematische manier van denken."

Autonomie is niet zo vanzelfsprekend als het voorgesteld wordt?

Gert: "Door daar zo sterk op te hame- ren breng je een zeer kwetsbare groep in groot gevaar. Je moet ook oog hebben voor minder mondige en minder geïnformeerde personen. Zij zullen ook in zo'n trajecten terechtkomen. Het gevaar bestaat dat zij zich

onder druk gezet zullen voelen om die beslissing te maken. Maar in feite zou iedereen zich de vraag moeten stellen hoe vrij hij werkelijk is om autonoom keuzes te maken. Ik voer zelf ook euthanasie uit en ik merk in mijn praktijk hoe vatbaar mensen zijn voor externe druk. Ze willen anderen niet tot last zijn of ze laten zich leiden door de financiële gevolgen van hun keuze. Ook maatschappelijke druk speelt mee, de negatieve beeldvorming over dementie heeft bijvoorbeeld een grote impact. Ik denk dan ook dat mensen hun vrijheid overschatten om te bepalen dat ze euthanasie willen."

Jurn: "Hoewel het wel zo wordt voorgesteld, is het geen beslissing die enkel jou aanbelangt. Ook je partner, kinderen en andere naasten zijn betrokken. Zij moeten jouw beslissing minstens ondergaan. Er wordt opgeworpen dat, als jij de keuze voor euthanasie maakt, je omgeving zich helemaal geen zorgen meer moet maken omdat alles beschreven is. Maar dat is natuurlijk niet zo. Er zijn heel veel mensen betrokken, die mee nadenken over de keuzes die jij maakt."

Gert: "Dan hebben we het nog niet over de hulpverleners gehad die met jouw keuze geconfronteerd zullen worden. Zij zullen beslissingen moeten nemen op basis van een document dat ooit opgesteld is, zonder rekening te houden met je actuele wil en zonder de mogelijkheid om je actueel lijden in te schatten."

Kan een wettelijk kader voor euthanasie bij dementie inderdaad oplossingen bieden?

Jurn: "Ik wil eerst even verduidelijken dat we bij dementie eigenlijk niet over euthanasie kunnen spreken. In de wet staat euthanasie omschreven als een vrijwillig verzoek van een wilsbekwame persoon die ondraaglijk lijdt en zich in een medisch uitzichtloze situatie bevindt. In het debat over euthanasie bij dementie gaat het over levensbeëindiging van een persoon waarvan de wilsbekwaamheid op het ogenblik van

de interventie niet duidelijk is. Zolang we de wilsbekwaamheid en het bewustzijn van personen met dementie niet kunnen definiëren, is er volgens mij geen wettelijk kader mogelijk. Ik geef het voorbeeld van een Nederlandse vrouw. Toen ze nog wilsbekwaam was, had zij vastgelegd dat ze euthanasie wou krijgen eens ze een bepaald stadium van dementie bereikt zou hebben. Hoewel ze dit ooit gewenst en zelfs officieel aangevraagd had, trekt ze haar arm weg bij het zien van de naald waarmee de euthanasie uitgevoerd zal worden. Doet ze dat omdat ze toch geen euthanasie wil of omdat ze schrik heeft van het prikken van de naald? We weten het natuurlijk niet, maar als je zorgvuldig medisch wil handelen kun je die vragen niet zomaar negeren."

Gert: "Inderdaad, voor euthanasie gelden bepaalde criteria die je niet zomaar kan kopiëren naar situaties van wilsonbekwaamheid. Ik denk dat we euthanasie best voorbehouden voor mensen die op het ogenblik zelf bewust een keuze kunnen maken. Als we nadenken over een regeling rond levensbeëindiging in de laatste fasen van het dementieproces, dan moeten we dat heel zorgvuldig doen. Personen die zich in een kwetsbare situatie bevinden moeten voldoende bescherming genieten. In dat opzicht zijn de voorstellen die vandaag op tafel liggen, waarbij men een soort contract wil opstellen, te eenvoudige oplossingen. Het doet niet alleen onrecht aan het ziekteverloop, maar ook aan het individu met dementie."

Jurn: "Zo'n contract is inderdaad een brug te ver, denk ik. Bovendien zal het juridisch gezien zeer moeilijk zijn om

zo'n contract op te stellen. Je zal bijzonder gedetailleerd moeten omschrijven wat er niet meer kan en onder welke omstandigheden. In Nederland worden zo'n contracten opgesteld, maar we zien dat de kwaliteit ervan niet goed is."

Gert: "Iets dat vaak aangehaald wordt als mogelijk criterium om op te nemen in zo'n contract is wanneer de persoon met dementie zijn eigen kinderen niet meer herkent. Maar hoe hanteerbaar is dat als grens? Wat betekent dat, herkennen? Moet je de naam en geboortedatum van je kinderen nog precies weten? Telt het ook als je rustig wordt wanneer je kinderen in de buurt zijn, is dat een voldoende vorm van herkennen?"

Jurn: "Door dat proces in een contract te gieten verdwijnt bovendien de gevoelsmatige component van het verhaal. Levensbeëindiging bij dementie zal dan niet meer zijn dan het uitvoeren van een wil."

Gert: "Inderdaad. Door geen rekening te houden met het actuele lijden bij het maken van levenseindebeslissingen, wordt het zeer moeilijk. Dan horen die beslissingen eigenlijk niet langer in de gezondheidszorg thuis, want het is niets meer dan het uitvoeren van een contract."

Zien jullie andere pistes die oplossingen kunnen bieden?

Gert: "Ik denk dat niet iedereen op de hoogte is van de mogelijkheden die er op dit ogenblik al zijn. Nu al kun je zelf beslissingen maken over je huidige en toekomstige zorg,

over wat er wel en niet met jou mag gebeuren. De positieve effecten van vroegtijdige zorgplanning kunnen niet onderschat worden. Door dit proces te doorlopen voelen mensen zich gehoord en betrokken. Ze weten dat ze voorbereid zijn, dat er niets boven hun hoofd beslist zal worden en dat ze zowel mantelzorgers als professionele zorgverleners er steeds over kunnen aanspreken. Dat geeft een heel andere dynamiek dan zo'n contract."

Jurn: "Niet zo lang geleden hebben we de richtlijn vroegtijdige zorgplanning bij personen met dementie opgesteld. In die richtlijn staat duidelijk dat het de verantwoordelijkheid is van elke hulpverlener om te praten over levenseindezorg. Niet één keer, maar op verschillende momenten. Het gaat immers om een dynamisch proces. Het is niet omdat iemand vandaag iets zegt, dat hij daar morgen nog op dezelfde manier over denkt. Momenteel ligt de verantwoordelijkheid voor het aankaarten van dit gesprek grotendeels bij de persoon met dementie zelf. Dat wordt nog versterkt doordat wilsverklaringen sinds

kort onbeperkt geldig zijn in de tijd. Maar weet jij nog wat je ooit gewild hebt, en is dat nog altijd actueel?"

Gert: "Als we het over wilsverklaringen hebben, wil ik ook aanstippen dat de kwaliteit van die verklaringen over het algemeen heel slecht is. Ze worden opgesteld zonder de nodige informatie of deskundige begeleiding. Daardoor geven ze amper weer wat een persoon op een bepaald ogenblik echt gewild of gedacht heeft. Ik heb het ook moeilijk met wilsverklaringen die zonder veel ziekte-ervaring opgesteld zijn. Mensen met ziekte-ervaring kunnen vaak veel duidelijker aangeven wat ze wensen, maar ook wat ze niet wensen. Het staat vast dat niemand geconfronteerd wil worden met een aandoening als dementie. Niemand wil zorgafhankelijk worden. De realiteit is echter dat de meesten onder ons in meer of mindere mate ooit zorgafhankelijk zullen worden. En de meesten zullen een manier vinden om daarmee om te gaan. Maar je kunt je veerkracht, levenswil en levenskracht onmogelijk op voorhand inschatten."

Jurn: "Inderdaad. Je kan je dan enkel baseren op beeldvorming. Veel mensen zeggen na een bezoek aan een woonzorgcentrum dat ze dat nooit voor zichzelf zouden willen. Ze zouden het mensonwaardig vinden om zo te moeten leven. Maar dat is louter perceptie en projectie."

Jullie vragen dus om ook aandacht te besteden aan vroegtijdige zorgplanning in het debat?

Gert: "Inderdaad. In Nederland bestaat er een wettelijke regeling rond levensbeëindiging bij dementie, maar er wordt amper gebruik van gemaakt. Objectief gezien kan je dan ook enkel besluiten dat die strijd om een wettelijk kader voor de gemiddelde persoon met dementie eigenlijk niets oplevert. Terwijl zo'n proces van vroegtijdige zorgplanning wel iets oplevert."

“De wilsbekwaamheid en wilsuitingen van personen met dementie worden onderschat. Men gaat er te weinig naar op zoek.

Jurn: "We moeten durven toegeven dat er vandaag onvoldoende tegevoetgekomen wordt aan heel wat zorgnoden. Het traject na de diagnosestelling bijvoorbeeld, dat is onvoldoende geregeld. Na de diagnose verdwijnen personen met dementie voor enkele jaren van de radar om pas weer op te duiken wanneer ze niet meer zonder hulp verder kunnen. Geen rooskleurig perspectief. En bovendien problematisch aangezien de hulpwensen van die persoon nooit besproken zijn geweest. Een goede zorgdiagnostiek is enorm belangrijk."

Gert: "Het moet beangstigend zijn om te weten dat je binnenkort zorgafhankelijk zal zijn. Die angst mogen we niet minimaliseren. De vraag is, hoe gaan we die angst bedwingen? Gaan we strijden voor een lege doos, zoals in Nederland? Of gaan we zorg tegenover die angst plaatsen? Dan gaan we in een rustgevend proces aan de slag met de angsten die er zijn. Dan proberen we de garantie te bieden dat je zal kunnen rekenen op goede zorg, zowel wat betreft de fysieke als de psychologische consequenties van de aandoening. Goede levenseindezorg gaat daar ook over, we willen ervoor zorgen dat je nog in staat bent om een leven te leiden, al zal dat leven onherroepelijk anders zijn dan het leven dat je nu leidt."

Justine Rooze
Stafmedewerker Vlaamse Ouderenraad

Terugbetaling psychologische hulp voor ouderen

Een jaar geleden keurde de overheid de terugbetaling van psychologische hulpverlening voor 18- tot 65-jarigen goed. Op zich een goede zaak, alleen bleven min 18-jarigen en 65-plussers in de kou staan. Nu de noden door de coronacrisis steeds dringender worden, breidde de overheid de terugbetaling uit. Ook jongeren en ouderen kunnen er sinds kort van genieten. "Iedereen verdient toegang tot laagdrempelige psychologische zorg, jong en oud. Dat brengen we vandaag in orde", aldus minister van Volksgezondheid Maggie De Block.

Versnelde uitbreiding

De Vlaamse Ouderenraad pleitte al eerder voor een uitbreiding van de terugbetalingsregeling. Iedereen die worstelt met psychische problemen moet een beroep kunnen doen op betaalbare hulp. Ook ouderen. Met de uitbreiding erkent minister De Block dat het de taak is van de overheid om in die gelijkwaardige ondersteuning te voorzien: "Het is fantastisch nieuws dat we versneld kunnen uitbreiden naar alle leeftijden. Als regering hebben we dat solidair beslist, in het belang van het mentaal welzijn van iedereen. De coronacrisis heeft een belangrijke psychologische impact op veel mensen en die willen we zo goed mogelijk helpen opvangen, met de hulp van de klinisch psychologen en orthopedagogen op het terrein."

“Door de uitbreiding kun je nu ook als 65-plusser rekenen op de terugbetaling van 8 sessies per jaar bij een klinisch psycholoog of orthopedagoog.”

Ook ouderenpsycholoog **Luc Van de Ven** is tevreden over de uitbreiding: "Het is een goede zaak dat de terugbetaling uitgebreid wordt. Het was bizar dat 65-plussers buiten de regeling vielen. Al zijn er ook nog andere knelpunten die aangepakt moeten worden. Ik denk aan het feit dat je niet rechtstreeks terecht kunt bij de psycholoog, maar een doorverwijzing van een arts nodig hebt. En aan de vastgepinde vergoeding die een psycholoog krijgt voor deze sessies. Die vergoeding ligt aan de lage kant, wat sommige psychologen tegenhoudt om mee te stappen in dit verhaal."

“In deze coronatijden is onlinehulpverlening het beste alternatief voor een fysieke ontmoeting met een psycholoog.”

Digitale hulpverlening

Je vroeg het je misschien al af, hoe kan ik nu een psycholoog raadplegen als ik in mijn kot moet blijven? Om daaraan tegemoet te komen, komen ook onlinevideoconsultaties nu in aanmerking voor terugbetaling. "Zo'n consultatie op afstand kan het echte contact tijdens een fysieke ontmoeting natuurlijk niet evenaren. Het is niet ideaal, maar het kan momenteel niet anders. Zelf heb ik al mijn patiënten even opgebeld. Om hen te laten weten dat ik er nog ben én dat ik weet dat zij er ook nog zijn," vertelt Luc Van de Ven. Als je voelt dat je nood hebt aan een gesprek, laat het onlinegegeven je dan zeker niet afschrikken. In deze coronatijden is onlinehulpverlening het beste alternatief voor een fysieke ontmoeting met een psycholoog. Stel een gesprek dus niet uit.

Waar heb ik recht op?

Door de uitbreiding kun je nu ook als 65-plusser rekenen op de terugbetaling van 8 sessies per jaar bij een klinisch psycholoog of orthopedagoog. Dat betekent dat je zelf nog 11,20 euro - of 4 euro als je recht hebt op een verhoogde tegemoetkoming - moet betalen. De rest past de overheid bij. Er zijn wel enkele voorwaarden aan verbonden. Om recht te hebben op de terugbetaling, heb je een doorverwijzing nodig van je huisarts of van een arbeidsgeneeskundige. Verder geldt de terugbetaling enkel voor vaak voorkomende psychische problemen zoals angst, depressie of problematisch alcoholgebruik. Ten slotte kun je niet bij elke psycholoog terecht. Op de site van het RIZIV vind je een overzicht terug.

Agenda

Door de coronacrisis zijn er dit voorjaar heel wat evenementen afgelast of uitgesteld. Door die onzekerheid is deze agenda leeg.

Ook de aangekondigde studiedag van Vlaamse Ouderenraad · Lokaal stellen we uit naar het najaar.

We houden je op de hoogte.

De Vlaamse Ouderenraad wenst al haar lezers het allerbeste in deze vreemde tijd. Wij volgen de coronacrisis op de voet en houden je op de hoogte via www.vlaamse-ouderenraad.be.

Zorg goed voor jezelf en je omgeving!

De medewerkers van de Vlaamse Ouderenraad

actueel

je vaste afspraak met informatie voor en door ouderen

Al meer dan 10 jaar houden we onze lezers 4 maal per jaar op de hoogte van de initiatieven van de Vlaamse Ouderenraad, relevant beleidsnieuws, de Ouderenweek en andere campagnes rond ouderen, inspirerende projecten voor en door ouderen, onderzoek en meer.

Neem vandaag nog een abonnement

Laat je gegevens achter op www.vlaamse-ouderenraad.be/informatieblad of bel naar 02 209 34 56.

Je kan eender wanneer een abonnement starten. Per jaar betaal je slechts 7 euro.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Nils Vandenweghe

REDACTIE
Nils Vandenweghe, Veerle Quirynen, Justine Rooze, Sonja Van Humskerke

LAY-OUT
Eveline Soors

DRUK
Drukkerij Buroform

**vlaamse
OUDERENRaAD**

Vlaanderen
verbeelding werkt

Vlaamse Ouderenraad vzw
Broekstraat 49-53
1000 Brussel

02 209 34 51
info@vlaamse-ouderenraad.be

www.vlaamse-ouderenraad.be